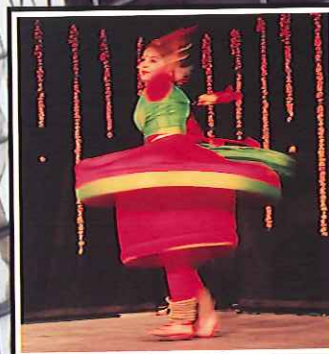

Nr 4 □ 1996 □ årgång 20 □ 40 kr

sydasien

Tidskrift om Indien, Sri Lanka, Pakistan, Bangladesh, Afghanistan, Nepal, Bhutan och Maldiverna

MODERNA TIDER
den nya dansen sticker
upp i det indiska kulturlivet

Möt de glömda danskonstnärerna

□ Det här numret av SYDASIEN innehåller mycket dans i både bild och text. Indien är känt för sina många klassiska danser, till exempel delstaten Keralas färggranna dansdrama kathakali som vi presenterar på mittuppslaget. Men vad man ofta glömmer är att det finns ett stort antal moderna danskonstnärer runt om i landet. Trots att de håller på med något annat än de välkända klassiska traditionerna så är också deras dans indisk till sin själ. Men därutöver är den moderna dansen svårare att definiera, för den är ett träd med många grenar, nästan lika många som utövare. I det här numret beskrivs den moderna indiska dansen och hjälp har vi fått av ett par indiska gästskribenter — om experimentation och konstnärliga värden skriver två ledande kulturanalytiker, *Times of Indias* dansrecensent **Ashish Khokar** och koreografen **Bharat Sharma**, dessutom har SYDASIEN varit i Calcutta och gjort en intervju med **Amala Shankar**, som är änka till mannen som startade Indiens moderna dansväg.

□ Men i huvudsak är tidningen som vanligt ägnad åt det besvärliga politiska läget i Sydasien. I fokus för höstens nyheter från Sydasien har utvecklingen i Afghanistan varit. SYDASIENS **Bo Gunnarsson** befann sig på plats strax innan talibanerna tog kontrollen över huvudstaden och han berättar om en lång natt i Kabul.

□ I Pakistan har **Benazir Bhutto** fått sparken vilket vi givetvis tar upp i det här numret, och i det stora grannlandet Indien har kongresspartiet inte bara förlorat stort i årets val, nu har förra premiärministern, **P V Narasimha Rao** också åtalats för korruption. **Ajit Roy** tar sig i sin krönika en titt på Indiens sökande efter en ny regim — och han är inte glad över alternativen som står till buds. Mattdebatten går vidare, efter **Karin MacLennans** genomgång av den svenska debatten om barnarbetet i Sydasien i 2/96 fick vi en reaktion från den engagerade filmaren **Magnus Bergmar** som publicerades i SYDASIEN 3/96. I det här numret får han svar.

□ Så välkomna till ännu ett nummer av SYDASIEN, och en rejäl blandning av kultur, konflikter och diskussion.

Zac O'Yeah

INNEHÅLL I SYDASIEN 4/96:

Dramatiska dagar i Kabul	3	Pakistanska politiker ställs till svars	22
"Talibanerna är inga riktiga muslimer"	6	Tamiler trakasseras på Sri Lanka	25
Stor oro i Afghanistans grannstater	7	Sri Lankas mörkaste tid	26
TEMA: Modern indisk danskonst	9	Ajit Roys krönika	28
Kathakali – klassisk indisk dans	18	Så gick det för "djungelpojken" Chendru	30
Debatten om barnarbete fortsätter	20	Recensioner	31
Jules Verne som kolonialkritiker	21	Notiser	34
		Skolor för Afghanistans flickor	36

På omslaget ses en symbol för det moderna Indien, Janpath-byggnaden i New Delhi.

FOTO: CARL ÅHRBERG

De små bilderna visar prov på både klassisk och modern indisk dans.

FOTO: ZAC O'YEAH

SYDASIEN

Box1142
221 05 Lund

Besöksadress: Råbygatan 5 B, 223 61 Lund (Eklund)

Telefon och fax: 046-13 35 68

E-mail: lars eklund@mbox2.swipnet.se

Internet: <http://sunsite.kth.se/DDDS/tv/lund/sydas-pres.html>

Ansvarig utgivare: Thomas Bibin

Teknisk redaktör: Lars Eklund

Tryck: I-Tryck Grafiska Huset, Luleå 1996

Register: Progek, Göteborg, 031-24 34 40

ISSN: 0282-0463

Prenumeration: Medlemskap i tidskriftsföreningen

SYDASIEN, inkl fyra nummer av tidningen (ett år)

kostar för privatpersoner i Sverige 160 kr.

Prenumeration för institutioner och bibliotek 200 kr.

Övriga Norden (B-post) 220 kr, övriga Europa (B-

post) 240 kr, utom-Europa (A-post) 290 kr.

Lösnummerpris: 40 kr

Postgiro: 79 54 96-9 SYDASIEN.

Redaktion för detta nummer: Thomas Bibin, Lars Eklund, Stig Hansén, Zac O'Yeah och Katarina Sandström (Göteborg/Riks)

Nästa nummer utkommer i februari. Artiklar och debattinlägg välkomnas till adress ovan.

Manusstopp: 10 januari 1997

Kontaktperson för lokal redaktionskommitté:

Stockholm: Shafiq Islam, Sveavägen 40 – B17,

633 49 Eskilstuna. 016-14 27 94.

Göteborg/Riks: Thomas Bibin, Sjömansgatan 7,

413 15 Göteborg, 031-775 02 01

Skåne: Göran Djurfeldt, Kullavägen 3,

232 52 Åkarp, 040-46 08 95.

Köpenhamn: Stig Toft-Madsen, Strandgade 92,

DK-1401 København K, (00945) 31 54 56 11.

Tidskriftsföreningen SYDASIEN har som mål att sprida information om situationen i södra Asien. Föreningen stödjer de krafter som bekämpar imperialismen, det politiska förtrycket och underutvecklingen i området. Föreningen är fristående från politiska partier och grupperingar i Sydasien såväl som i Sverige.

Dela med dig!

Många av oss som förenas genom tidskriften Sydasien reser med jämna mellanrum i regionen, och vi stöter hela tiden på intressanta småtips och godbitar som kan vara av värde för andra läsare. Det finns mängder som inte rymms i traditionella resguider — ibland eftersom förhållanden förändras, en ny gränsövergång kanske öppnas, ett viktigt visum-kontor byter adress osv. På Internet finns också många viktiga och spännande informationskällor som vi vill försöka hålla ett öga på.

Dessa "hittar" har vi tänkt ställa samman under vinjetten "SYDASIEN HITTAR". I princip ska spalten innehålla all sorts information. En förutsättning är att det skickas in tips från just dig, så härmed förklaras både den digitala och vanliga brevlådan öppnad. Adressen är SYDASIEN, Box 1142, 221 05 Lund.

E-mail: lars eklund@mbox2.swipnet.se

SYDASIEN HITTAR...

... en mängd spännande saker på nätet. Visst är det fantastiskt att sitta hemma i Sverige och läsa dagens indiska tidning precis som om man vore nere i Calcutta. Ännu så länge finns bara två indiska dagstidningar ute på Internet, men fler är på väg. Min favorit är tveklöst den informativa dagstidningen *The Hindu* i Chennai (före detta Madras), adress <http://www.webpage.com/hindu/today/index.html>. Tidningen erbjuder varje dag nyheter från hela Indien och lite grand från regionen.

I Calcutta finns en oerhört ambitiöst gjord webb-sajt kallad *Calcutta Online*. Där återfinns varje dag färsk nyheter från Västbengalen, och i övrigt är det en oerhört blandad kompost. Recept på typiskt bengaliska maträtter som *doi maach* finner du här, tidtabeller för tåg och flyg till Calcutta, bilder och presentationer av årets alla Durga puja-firanden i Calcutta och utomlands (t ex i Lund!), och dessutom ges möjlighet att skicka hälsningar till släkt och vänner över nätet. Slutligen bedriver man en omfattande beställningsverksamhet, man kan köpa bengaliskt hantverk eller få ombesörjt att brev, blommor eller presenter i form av bengaliska sötsaker distribueras till valfri adress i Calcutta-regionen. Sajten expanderar för varje dag. Adress:

<http://133.86.104.22/sourav/calonline.html>.

För den **Tagore**-intresserade finns ett fylligt material i form av dikter, målningar och gamla fotografier på adressen <http://www.glumbc.edu/~achatt1/Bio/rabi.html> som återfinns under Västbengalens webb-sajt.

Och inför nästa resa till Sydasien: Kolla in Lonely Planets aktuella information med tips och fakta. På adressen <http://www.lonelyplanet.com/dest/ind/des-ind.html> hittar du allt som är värt att veta om Indien, Pakistan, Sri Lanka, Bangladesh, Nepal och Maldiverna. Detta som några smakprov på den rikedom som finns att hämta på Internet. Trevligt surfning i jul!

Lars Eklund

... en indisk-svensk kulturförening i Calcutta, *Indo-Swedish Cultural Association*, som gärna vill ha kontakt med svenskar som besöker Calcutta. Den ideella föreningen drivs av några glada journalister och poeter av vilka ett par besökt Sverige och varit medförfattare till boken "Dubbla världar" av **Tomas Andersson, Kusum Jain** och **Geetesh Sharma**. De har kontor centralt i Calcutta på 19-B, J.L. Nehru Road (dvs Chowringhee), Calcutta — 700 087.

Zac O'Yeah

Foto: PRESSENS BILD

Segervissa talibaner närmar sig Kabul. För två månader sedan intog de staden. SYDASIENS Bo Gunnarsson befann sig strax innan staden föll. Dagarna präglades av visslande projektiler, jakten på en taxirånare och samtal med oroliga Kabulbor.

Projektiler, taxirån och förvirring

Dramatiska dagar innan Kabul föll

Det har varit en lång natt i Kabul. Talibanerna har bjudit på stort fyrverkeri från sina skyttevärn i stans södra delar. Röda spårljus från båda sidor korsade himmeln, bangarna kom titt som tätt och ofta nära och maskingevärens smatter ekade mellan bergen.

Tillsammans med BBC:s filmteam var jag nere vid fronten tidigare på kvällen. I svagt månljus och med det spöklika, utbombade kungapalatset i ryggen försökte

vi placera de stridandes positioner.

Det visade sig vara lättare än vi anade: De visslande projektilerna slog ned bara 200 m från oss.

Talibanerna var 12 km närmare Kabuls kärna än vad säkerhetstjänstens folk sagt.

Vi var alla iklädda hjälmar och skottsäkra västar precis som BBC:s arbetsskyddsregler säger men det kändes inte alls tryggt.

På återvägen genom den öde huvudsta-

den förvånas vi över att det inte längre finns några checkpoints eller tecken till militär aktivitet.

Ingen säger något – vi har ju alla sett hur läget är.

Min tolk och hjälpare, Abdul, är också oroad när han dyker upp på förmiddagen.

– Allah förbjude att de tar Sarobi, säger han.

Han är tajik, lojal till Rabbanis regim

VÄNDI

FORTS.

och en stor beundrare av **Massoud**, den ende mujahedinledaren som stannade kvar inne i landet under den nio år långa kampen mot den sovjetiska ockupationsarmén.

Den etniska tillhörigheten är en orsak till att hans starka antipatier mot talibanerna som består mest av pashtuner från södern.

Men också deras kvinnosyn upprör honom.

– Den strider mot den heliga koranen och drar islam i vanrykte, säger han.

Abdul är varken liberal eller moderat utan snarare bokstavstrogen fundamentalist.

En ganska beläst lekman.

– Ingenting i koranen förbjuder utbildning av kvinnor, säger han. Tvärtom. Profeten Muhammad – fred över honom – uppmanade alla att söka lärdom om det så skulle ske i fjärran Kina. Att hålla kvinnorna utanför kunskapens fält är som att jämställa dem med djur.

Likt många muslimer famlar han efter argument för att bevisa att islam inte är kvinnofientligt.

– Haditherna (profetverserna) ger kvinnorna rätt till sexuell njutning, säger han. Mannen uppmanas att göra sin hustru uppsatt.

Brutal taxikille

Mitt program under den knappa vecka som jag är i Kabul har spikats av slumpen: Vid ankomsten hit rånades jag av en brutal ung taxikille som viftade med en kalashnikov och hotade att från tre decimeters håll blåsa bort allt jag hade i huvudet.

Hela bagaget med kameror, nytagen film, anteckningar, pass och kontanter försvann.

Jag hade tur som klarade livhanken när jag lyckades ta mig ut ur taxin och fly ut i mörkret förföljd först till fots och senare av den bilburne rånaren.

Det var en fasansfull upplevelse och första gången under 25 år i Asien som jag råkat ut för något så dramatiskt.

Efter en sömlös natt hos BBC:s **Alan Pierce** gäller det först och främst att få fram ett nytt pass, tillfredsställa försäkringsbolaget hemma och informera afghanska UD:s presstjänst om det skedda.

Abdul ställer helhjärtat upp.

Grönt te och kakor

Men var gör man en polisanmälan i Kabul? Den polis som hjälpte mig efter rånet ville inte ens ge sitt namn utan ritade bara ned några kråkor på ett papper som betydde "säkerhetschef".

Det problemet löser UD:s talesman **dr Minhaj** som bullar upp med grönt te, kakor och ett stort fat med härliga vindruvor.

– Det är inte så ofta vi har utländska journalister här numera, säger han. Det verkar som om alla vant sig vid kriget och är

Foto: PRESSENS BILD

"En kvinna i en slöja är likt en pärla i en mussla" enligt fundamentalistisk propaganda.

Kvinnornas situation i Afghanistan är svår oavsett om man, som kvinnorna på bilden, måste fly hemifrån eller om man tillhör den segrande sidan.

blinda för det som händer.

Han fixar omedelbart ett möte med vice utrikesministern **dr Ghafoorzai** som tar sig tid trots att han någon timme senare skall åka till New York och FN:s generalförsamling.

Mer te, mera druvor, rundsnack om lag och ordning, talibaner och kvinnor. Sedan dyker **Ali Engineer**, 36, toppman i säkerhetstjänsten, upp med alla sina livvakter för att ta över spaningarna över rånaren.

Jag har ett bra signalement på rånaren och tillbringar de närmaste sex timmarna på fältet – Kabuls busstationer – och blir sen hemjuden till honom.

– Det finns för många som inte har någonting alls och dessutom en klick laglösa som dödar folk lika lätt som flugor, säger **Ali** och skyller på det som han säger "eviga krigandet".

Att vara pank är inget oöverkomligt hinder i Kabul. Många har travar av sedlar men vad är dom värda?

– Islamsk jämställdhet, skämtar Abdul.

Vi går gata upp och ner och tittar in i alla fotostudios och kameraaffärer vi ser, dricker te, diskuterar livet och antyder vårt intresse av att köpa en Nikonkamera.

Alla är överens om att vintern blir den svåraste hittills.

Struntar i slöjan

Vi besöker Pressens Hus och möter kvinnliga journalister som alla är emot den *burkha* som påtvingats dem i ett dekret som de totalt struntar i.

Alla är emot den men ändå går åsikterna isär: En del menar att den är en tvångströja, andra att den ger frihet från männens närgångna blickar.

– När männen inte kan se om kvinnorna är unga eller gamla, fula eller söta så antastar de dem inte, säger **Laila Yalda** som är redaktör för kvinnotidningen *Madh* som regeringen just beslutat att lägga ned.

Laila, en parant dam strax under 40 som rodnande berättar om sitt förestående bröllop, är känd bland eliten i Kabul som landets egen "wallraffare".

I en svart *burkha* – första gången som jag använde en, fnissar hon – reste hon i somras till Khost och flera andra områden där talibanerna styr för att rapportera om vad som skett.

– Jag tror inte att jag skulle kunna uthärda att leva under talibanernas lagar, suckar hon.

Madh går i graven men ingen av dem verkar ta det särskilt hårt.

– Kanske är det föraningar om att något värre väntar, skämtar **Amina Sahar**, just gift sig med en mujahedin. Om talibanerna kommer förbjuds alla tidningar.

Utanför Pressens Hus ser jag ett plakat med en kvinna i svart slöja.

"En kvinna i slöja är likt en pärla i en mussla", säger texten som är författad av *Departementet för Främjande av Dygder och Förhindrande av Synd*.

För femtioelfte gången svär jag över att jag inte har ens den minsta lilla kamera.

Strategiskt viktig plats

På BBC håller Alan och Philip på att läsa in speakertexter till tre TV-inslag som de filmat under dagen i Sarobi.

– Det blir svårt för talibanerna att komma fram den vägen, säger Alan och visar

tittarna hur strategiskt viktig den här platsen är.

Ali Engineer, säkerhetschefen som leder utredningen av rånet, dyker inte upp på söndagskvällen då han bestämt att göra en stor operation med tjugotalet civilklädda agenter vid ändstationen för bussarna från Mazar-i-Sharif.

Nu efteråt förstår jag att det berodde på att han redan kände till befälhavaren Masouds planer att överge Kabul.

På måndagen får jag plats på Röda Korsets flight till Peshawar och bara fyra dygn senare faller Kabul.

BBC hann inte sända något av Alans utmärkta reportage från Sarobi.

Bo Gunnarsson

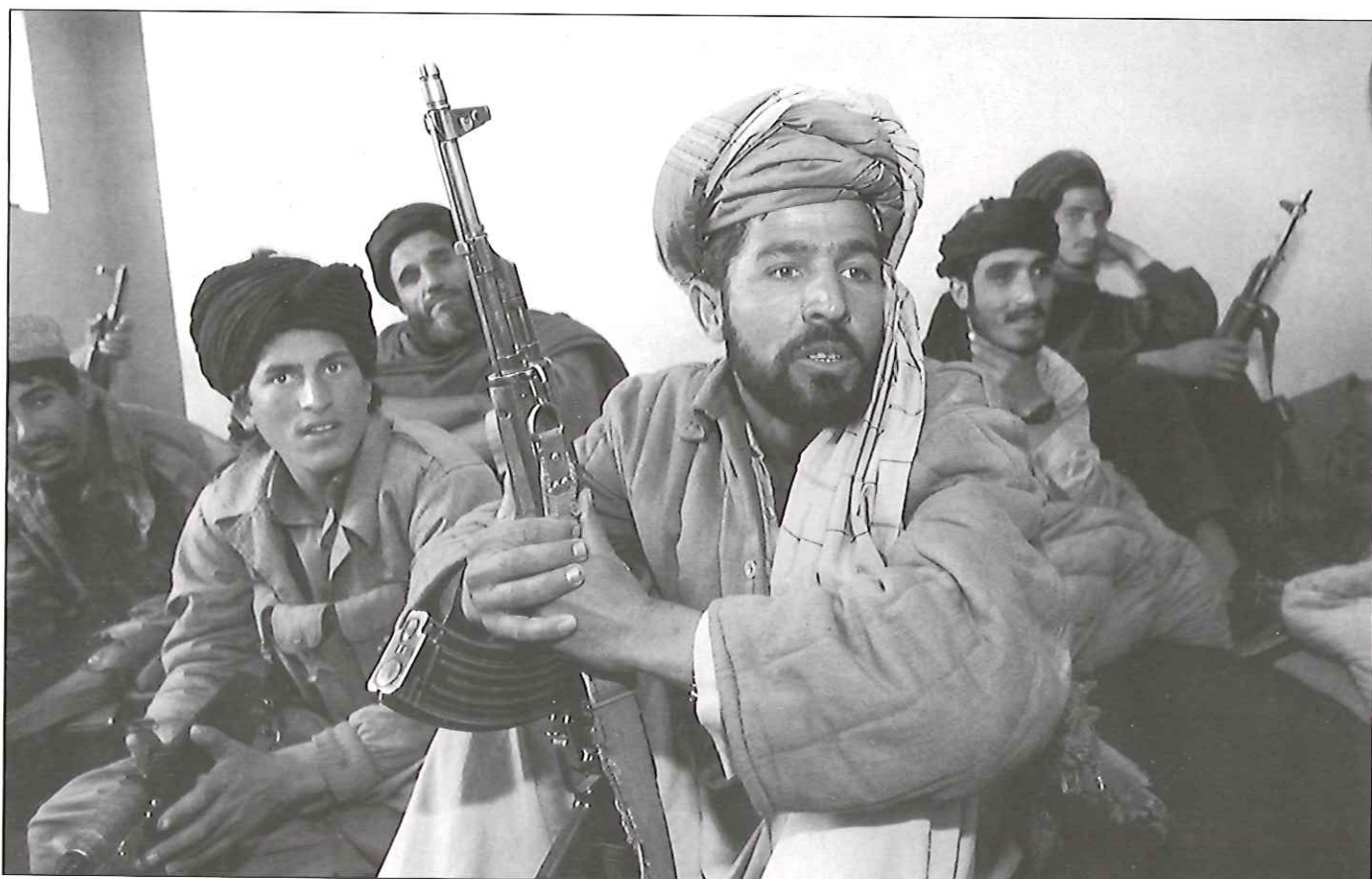

Foto: PRESENS BILD

Talibanernas biträdande utrikesminister, Shir Muhammed Stanekzai, svarar på frågor under en presskonferens.

Fruktade och föraktade av många kabulbor

”Talibanerna är inga riktiga muslimer”

Efter två månader med den nya ordningen så tycks vanligt folk ha mer bråttom än tidigare, deras blickar är skyggare och människens skäggstubb, beordrad under hot, är snart halvannan centimeter lång.

I dag rapporterade BBC att fyra av UNHCR:s lokalanställda av okänd orsak arresterats, att arbetsstyrkan halverats sedan sju kvinnor förvägrats att fortsätta jobba och att organisationen nu gett myndigheterna besked om att de inte längre kan fullgöra sitt uppdrag.

– Vi måste markera att det finns en gräns för allt, säger en uppgiven talesman.

Alla hjälporganisationer har sagt samma och hotat att dra sig ur Afghanistan.

Vardagen är tillbaka i Kabul när det här skrivs. Talibanerna, de nya herrarna, har hunnit finna sig tillrätta i en stad som de flesta av dem aldrig tidigare besökt och deras ord och kalashnikovs är lag.

Några få har gjort det men de flesta fortsätter att hoppas.

– När det blir fred i hela Afghanistan så kan vi överväga att under vissa förhållanden tillåta kvinnor att arbeta igen, sa kulturministern **Amir Khan Motaqi** nyligen.

Talibanerna har gett Kabul fred efter fyra år av missiler och bombningar som lagt nästan hela stan i ruiner. Fronten har flyt-

tats 50 km till andra sidan av huvudstaden och de utjagade regeringstrupperna ligger nedgrävda i bergssluttningarna med stan inom skotthåll. Ställningskrig sedan sex veckor och alla undrar om Massoud gör ett sista försök innan snön faller i mitten av december.

Snön kan försvåra trupperörelser men hindrar som alla vet inte raketer och artilleri.

Och det är krig i nordväst med en flyktigång från Badshih och Dostums uzbekmilis bombar Herats flygplats.

Ingen tror längre på löften om fred.

Fortfarande finns det förstas folk i Kabul som gillar den lag och ordning som talibanerna infört. Men bitterheten är så

mycket större. Och norr om stan hatar man de nya herrarna som fördrevs efter en knapp veckas ockupation.

Skräckhistorierna från Charikar och Bagram är många: Talibanerna gick bärsärk när bybor gjorde uppror och släpade bort många män som avrättades i en ren vendetta.

De må ha varit tajiker men också Kabuls pashtuner har reagerat.

– Vi trodde de var bra människor, säger en butiksägare till BBC. Sen tog de varor utan att betala för sig, de slog på kvinnor och äldre män och kidnappade ungdomar som rekrytering till kriget... Inte ens ryssarna gjorde så.

Fattigdom och misär

Trots att konflikten i Afghanistan idag är mer etniskt betingad än någonsin så har välutbildade pashtuner ofta ingenting till övers för sina talibanska stamfränder.

Talibanernas ursprung är fattigdom och misär. Familjer som sänder sina söner till koranskolor gör det sällan av övertygelse utan för att de kan få mat, kläder, logi och uppfostran utan kostnad. Många är också föräldralösa, övergivna, förlorade eller önska.

Väldigt många kommer också från de sydligaste provinserna vilket gör att pashtunerna från hjärtlandet inte känner samma närhet till dem.

– Det är hjärntvättade ungdomar, sa en afghansk läkare till mig fyra dagar innan Kabul föll.

Väldigt många betraktar dem som obildade bondpojkar som saknar förmåga till självständigt tänkande och av religiöst svammel lurats tro att de är oövervinnerliga och välsignade av Allah för korståg mot *kafirer*, otrogna.

Deras kalashnikovs, brutala arrogans och kompromisslöshet stöter bort också de troende.

Ideligen får man höra Kabulbor säga att "de är inga riktiga muslimer".

Auran av mystik som fick så många lokala krigsherrar att utan strid ge sig för dem har definitivt försvunnit efter den misslyckade offensiven mot Panjshirdalen och Salangpasset.

Det blir allt svårare att se någon skillnad mellan dem och de mujahedingrupper som de bekriagar i islams namn.

Genuint folkligt stöd

Man hittar också rader av ökända befälhavare i talibanernas led och en av dem, mullah *Rocketi*, som häromåret höll två kineser och 11 pakistanska tjänstemän gisslan i 17 månader i

sitt försök att återfå "bortrövade" stingermissiler, utnämndes nyligen till vice arméchef.

Talibanerna är föraktade också i Herat som de styr sedan september i fjol och i Jalalabad men förefaller ha ett genuint folkligt stöd i byarna och på landsbygden där de återställt lugnet.

De verkar totalt oberörda av vad stadsborna tycker: För dem är Kabul fortfarande fullt av fiender och ondskor – allt från kommunister till intellektuella.

I Kabul bränns varje fredag hindi-filmer, videokassetter, bilder, böcker, TV-apparater, kameror och kosmetika på bål.

De 60-tal tidningar och tidskrifter som gavs ut i Kabul under *Rabbanis* tid har stängts och ersatts med *Shariat*, islamsk lag, som likt Kabul Radio mest innehåller dekret och nya bestämmelser.

Många afghanistan-expert menar att talibanerna kommer att bli mer flexibla med tiden och att de nu tvingas dölja sin okunskap och bristande erfarenhet bakom en attityd av kompromisslöshet.

Jag lutar snarare åt att det beror på att rörelsen är oenig när det gäller prioriteringar och målsättningar. Tre fraktioner kan urskiljas, en liberal, en hårdare och en som är strikt religiös. De flesta i ledarskapet var okända fram till i våras och det är fortfarande svårt att identifiera deras ideologiska tillhörighet.

Kritik från FN

En titt på deras egen huvudstad Kandahar avslöjar att det sociala priset är högt ännu efter två år. Representanter för Röda Korset har larmat om att varken kvinnor eller barn längre kommer till stans största sjukhus och att många som insjuknar uppenbart dör i hemmet i brist på läkarvård.

Samma tendenser kan redan ses i Kabul där bara enstaka av de många kvinnliga läkarna tillåts fortsätta att arbeta. Kritiken från FN och olika organisationer kan leda till vissa lättnader men det är föga troligt att ledarskapet skall göra avkall på en av de viktigaste religiösa principer de slagits för.

Utsikterna till en fredlig lösning förefaller små. Båda sidor har föreslagit en demilitarisering av Kabul men de kan inte komma överens om var man skall dra gränserna. Ingen lutar heller på den andra sidan och risken av att konflikten blir rent etnisk ökar.

Bo Gunnarsson

Nervöst för grannarna

Illa tilltygade av talibanerna tvingades Ahmad Shah Massouds armé i oktober dra sig tillbaka till Panjshirdalen, norr om Kabul, varifrån han en gång inledde upproret mot den dåvarande kommunistiska regimen i Kabul 1978.

Massoud, försvarsminister i den störtade presidenten *Burhanuddin Rabbanis* regering, börjar nu om från början igen.

Rabbani har fördömt den talibanska regeringen som olaglig, och svurit att fortsätta kampen tills den är borta. Men Rabbanis och Massouds förmåga att stå emot är beroende av internationellt och regionalt stöd, och huruvida talibanerna vinner erkännande utomlands som Afghanistans legitima regering. Och det har, med undantag för stöd från Pakistan, hittills inte inträffat.

Tvärtom har Ryssland, Iran och Uzbekistan uttryckt djup oro över maktövertagandet i Kabul. Så gott som alla länder i regionen och längre bort har sina speciella intressen att försvara i landet.

USA tror, enligt en konfidentiell rapport från utrikesdepartementet, att Indien, Ryssland och Iran kommer att sluta upp bakom Massoud. Och trots att USA inte längre är aktivt i Afghanistan är man mån om att motverka iranskt inflytande i området. Därigenom slits man mellan att stödja Pakistan, som backar upp talibanerna, och att inte stöta sig med Indien och Ryssland, som stödjer Massoud. Washingtons begäran att talibanerna ska bilda en representativ regering kommer knappast att förverkligas, eftersom rörelsen förefaller fast besluten att utöva total kontroll över hela landet.

Iran är nervöst av flera orsaker. Talibanerna är inte bara sunnimuslimer, utan fastmer militant anti-shia, och kan mycket väl utgöra ett hot mot den shiitiska hazaraminoriteten i centrala Afghanistan. Iran betraktar sig som skyddsmakt för hazaras, som deltar i kampen mot talibanerna.

– Detta är en katastrof och vi beklagar den djupt, sade Irans president *Hashemi Rafsanjani*. Vi har upprepade gånger avrätt afghanerna från att försöka lösa sina problem med krig, men olyckligtvis lyssnar de inte.

Irans utrikesminister *Ali Akbar Velayati* har träffat sin ryske kollega *Yevgeny Primakov* i FN, något som starkt spekulationerna om att Ryssland och Iran är på väg att finna en gemensam strategi mot talibanerna. Iranska tjänstemän i FN har uttryckt sin oro över att hazaraminoriteten är i fara. Hittills har inte talibanerna lyckats erövra hazaras viktigaste fäste i Hazarajat.

Iran har också försett Rabbani med såväl vapen

VÄNDI

FORTS.

som kapital, men det har försvårats i och med att det saknas direkta landförbindelser mellan Massouds styrkor och Iran. Förnödenheter skulle dock kunna omdirigeras genom Centralasien och Ryssland. Teheran håller dock ett trumfkort gentemot talibanerna: **Ismael Khan**, den tidigare guvernören över Herat och västra Afghanistan och allierad med Massoud. Khan drevs ut ur Herat förra året av talibanerna, men han har fortfarande kommando över 8 000 man trupper som nu befinner sig i östra Iran. Bland Herats persisktalande befolkning sjuder redan missnöjet mot den pashtundominerade talibanregeringen, och ett stort uppror uppges vara under planering. När Iran finner tiden mogen kan det bli aktuellt att föra Ismael Khan tillbaka till Herat.

Samtidigt kan Irans relationer till Pakistan, spända redan i dag på grund av Islamabads stöd åt talibanerna, ytterligare försämrats. Trots många möten förhindrar deras intressekonflikt i Afghanistan ett närmande mellan länderna.

Ryssland stödde Rabbanis regering i Kabul och fruktar att en Pakistan-understödd pashtunsk rörelse som talibanerna kommer att kunna sprida sig och utgöra ett hot mot Rysslands sårbara centralasiatiske buk.

Om Moskva beslutar sig för att aktivt satsa i Afghanistan är det ganska enkelt att fortsätta förse Massouds styrkor med förnödenheter via Uzbekistan och Tajikistan. Graden av insatser från Rysslands sida kommer också att avgöra vilket stöd som de centralasiatiske republikerna ger.

Indien är övertygad om att talibanerna är en pakistansk produkt, och stödjer därför helhjärtat Massoud och alla tänkbara oppositionsallianser.

Indiska diplomater flydde Kabul strax före maktövertagandet eftersom de fruktade repressalier från talibanerna, som är starkt anti-hinduiska.

Talibanerna har också stött upproret i indiska Kashmir, och Indien befarar att de kan erbjuda en tillflyktsort och militär träning åt kashmiriska rebeller. Indien är den främste tillskyndaren på det diplomatiska planet att bygga upp en regional allians mellan New Delhi, Moskva och Teheran för att stoppa talibanerna och stödja Massoud.

Indien uttryckte djup oro över det talibanska maktövertagandet:

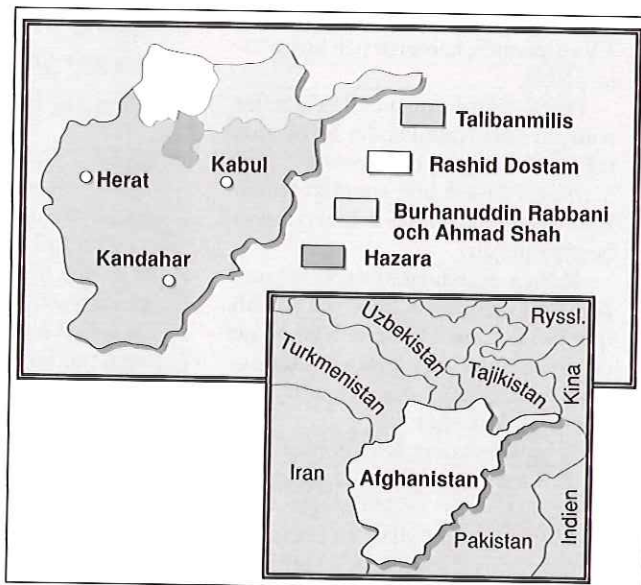
– Pakistan kommer nu att ha mer tid över åt att destabilisera Kashmir, eftersom man inte behöver ägna kraft åt den af-

ghanska fronten, sade indiske utrikesministern **Salman Haider**.

Pakistan är den enda allierade i regionen som talibanerna kan räkna med.

Den starka pashtunsk lobby i Pakistan vill hjälpa talibanerna att återuppbygga infrastrukturen i Afghanistan och åter knyta samman Kabul och Peshawar. Dessa pakistanska pashtuner är också djupt inblandade i smuglingen mellan Pakistan, Afghanistan, Iran och Centralasien och har till stor del finansierat talibanerna.

Islamabad väntas snabbt hjälpa till med att reparera huvudvägarna Peshawar-

GRAFIK: ELISABETH BERGER

Afghanistans grannar ser oroligt på hur landet splittras i olika grupperingar.

Jalalabad-Kabul och Quetta-Chaman-Kandahar i söder och återställa elektricitet och telefonförbindelser. Men man tvingas något hålla igen på sitt stöd för att undvika att stöta sig med Indien, Iran och de centralasiatiske länderna. Pakistan försöker därför förmå talibanerna att söka en uppgörelse med tajiker och uzbekier i landet, men talibanerna har sällan brytt sig om sådana politiska råd från Pakistan. Om Pakistan accepterar talibanernas renodlat pro-pashtunsk politik kan man förvänta sig vederläggning från Massoud och länder i området.

Uzbekistans president **Islam Karimov** har i hemlighet länge stött den uzbekiske krigsherren i norra Afghanistan, general **Rashid Dostam**, med tanks, stridsflygplan och teknisk personal. Karimov anser att de sex halv-autonoma uzbekdominerade provinserna i norra Afghanistan utgör en buffert mot spridningen av islamisk fundamentalism. Karimov tros ha uppmuntrat Dostam att sluta upp tillsammans med Massoud, för att bättre motstå talibanernas försök att erövra norra delen av landet.

Uzbekistan fruktar, liksom de övriga fyra centralasiatiske republikerna, ett Afghanistan som domineras av de pashtunfundamentalistiska talibanerna. Om talibanerna vore flexibla nog att erbjuda Dostam autonomi i norr skulle de kunna hitta en allierad i den uzbekiska ledaren.

Men sådan flexibilitet kan inte förväntas att finna hos talibanerna, eftersom varje form av uzbekisk autonomi strider mot deras princip om en enad islamisk nation.

Turkmenistan, totalt beroende av ryska trupper för sin egen säkerhet, var tidigare nära allierad med Herats starke krigsherre

Ismael Khan. Den talibanska ockupationen av Herat och andra provinser på gränsen mot Turkmenistan kom som en chock för den turkmeniska regeringen. Det finns i västra Afghanistan en ansevärd turkmenisk befolkning, som genom historien diskriminerats av pashtunerna, och Turkmenistan ser sig som dessa människors enda beskyddare.

Tajikistan, sönderslitet av inbördeskrig och med en regering som helt och hållet backas upp av ryska trupper, har ställt sig välvilligt till sina tajikiska stamfränder, ledda av Rabbani, i Afghanistan. Massoud och Rabbani har utvecklat nära relationer till regimen i Dushanbe. Men man upprätthåller också starka band med den islamiska oppositionen i Tajikistan, som försöker störta president **Imamali Rakhmanov**.

Om Ryssland beslutar sig för att rusta upp Massouds styrkor kan Moskva i gengäld kräva att Massoud drar bort sitt stöd åt den tajikistanska oppositionen och i stället helt och fullt allierar sig med president Rakhmanov. Kortsiktigt skulle Massoud i sin nuvarande belägenhet säkert kunna tänka sig att göra så.

Många afghanska tajiker stödjer också tanken på ett större Tajikistan – där de tajikiska delarna av Afghanistan skulle slås ihop med Tajikistan. Detta skulle kunna bli ett verkligt alternativ om talibanerna tvingar in tajikerna i ett hörn. Men Massoud, som är en afghansk nationalist, motsätter sig den tanken.

Ungefär 15 000 ryska soldater längs den tajikisk-afghanska gränsen har försatts i högsta beredskap:

– Situationen just nu i Afghanistan oror oss oerhört. Det tvingar oss att förstärka vår yttre gräns, säger Tajikistans president Rakhmanov

Ahmed Rashid

Far Eastern Economic Review

Översättning och bearbetning: Lars Eklund

SISTA SIDAN: Här får afghanska flickor gå i skolan

I skuggan av kathakali

Dansen som debatt

Bland dagens dansare i Indien finns en inte obetydlig skara koreografer som försöker att skapa dansverk anpassade till nutiden. Dans som svarar mot nya behov i det sekulariserade samhället. Dans med nya syften – dans som samhällsdebatt.

Dans är ett av mänsklighetens tidigaste konstnärliga uttrycksmedel och förekommer så vitt man vet hos alla folk. Dansen anses ha uppstått ur de spontana rörelser som utlöstes av extasen under religiösa ceremonier och därifrån har den i de flesta civilisationer utvecklat egen estetik, teori och teknik, och ofta med tiden blivit finkultur med resultat att den tappat sin folkliga förankring. Vi ser därför en klivenhet inom dansen, mellan konstnärlig dans och folkdangillan, mellan baletter och diskotek – helt enkelt klivenhet mellan form och funktion.

Den indiska tempeldansen intog länge en särställning i dansens historia, för den fyllde en viktig funktion i ritualer samtidigt som den utvecklade en komplicerad teknik och estetik. Men sedan kom utvecklingen av sig. Engelsmännen förbjöd devadasis, tempeldansare, eftersom man såg kopplingar mellan dans och prostitution, och samtidigt uppstod en brist på mecenater – bara ett fåtal furstehus fortsatte stödja dansare. Detta bidrog till att knäcka dansens ryggrad. Nu görs det gällande att den klassiska dansen var mer eller mindre död i början av seklet och att det som kan ses idag är nypåfund eller rekonstruktioner gjorda under innevarande århundrade – om man ska tro vissa radikala forskare. I somliga fall, t ex *odissi* som har sina rötter i Orissas äldre tempeldans, är det helt vedertaget att tre gurus satte sig ner en dag på 1940-talet och bestämde hur dansformen skulle se ut. I andra fall, till exempel *bharata natyam*, försöker man göra gällande att en obruten mångtusentårig tradition skulle existera.

Europeiskt svärmeri

I alla fall var det först med ett nyuppväckt europeiskt svärmeri för orientalism som den indiska dansen fick upprättelse efter viktorianismens stämpling mot den. Exempelvis dansade den beryktade tyska spionen Mata Hari stycket "Herren Shivas frestelse" för Paris societet 1907 på det asi-

atiska museet, National Guimet, men trots att hon utgav sig för att dansa indiskt hade hon aldrig satt sin fot på subkontinenten utan lärt sig sina konster på Java. Det var egentligen först när prima ballerina **Anna Pavlova** – en av vårt århundrades största dansartister – reste till Indien för att söka inspiration som någonting mer seriöst initierades.

Hennes kontakter med indiska dansare ledde till en omvärdering av dansen, även om det hon själv producerade aldrig missades för indisk dans.

Efterfrågan på gurus

Tre inhemska kulturpersoner möjliggjorde 1900-talets indiska dansrenässans. **Uday Shankar** blev den moderna dansens pådrivare. **Rabindranath Tagore**, som grundade Shantiniketan, lyfte fram, och därmed legitimerade, *manipuri*-dans på Calcuttas teatrar. **Rukmini Devi Arundale**, influerad av Anna Pavlovas intresse för indisk dans, startade Kalakshetra i Chennai. I dag är det landets viktigaste skola för *bharata natyam*.

När dansen på 1930- och 40-talen åter

Indisk dans – som de flesta turister möter

blivit på modet i Indien var det delvis på grund av bakomliggande politiska syften som de nationalistiska strävandena och viljan att visa upp all slags inhemska kultur. Tempeldansen definierades och fick ett namn, *bharata natyam*, som bokstavligen betyder indisk danskonst. Det goda som hände när dansen blev estradkonst var att efterfrågan på traditionella gurus ökade innan kunskaperna helt hunnit dö ut. Samtidigt försvagades kopplingen till templen vilket haft till resultat att tempeldansen *bharata natyam* blivit en konstform som helst avnjuts av högsocieteten i Chennais (Madras) teatrar och dansdramat *kathakali* lockar turister till Kerala, och så vidare. Dansen har med andra ord blivit stadskultur och de artister som fortfarande fyller det ursprungliga andliga syftet har hamnat i skuggan. Den moderna tiden har alldeles bestämt förändrat konstens villkor och syfte i Indien.

Zac O'Yeah

ENJOY KATHAKALI
The Traditional Dance Drama of Kerala

TEL NEPTUNE
HOUSE BEACH KOVALAM
222, 580, 622

ay, Wednesday & Saturday
to 6-45 PM

Facial Makeup &
Costume Dressing

Dance Programme

En ny generation tar över

Försiktig rörelse framåt

För ett land med en historia och ett kulturarv som sträcker sig mer än fem tusen år tillbaka i tiden är det svårt att tänka sig att någon slags dans skulle kunna vara modern och samtidigt ha rötter i traditionen. Men det finns i dag ett sökande och en vilja att förnya traditionen. Det här sökandet efter förnyelse började för sju decennier sedan när **Uday Shankar**, äldre bror till musikern **Ravi Shankar**, gav upp sina måleristudier och började dansa. Det skedde av

ren slump när den världsberömda ballerinan **Anna Pavlova** på 1920-talet kontrakterade honom för sin uppsättning "Radha-Krishna" i Paris, där han dansade i rollen som hinduguden Krishna. Från den punkten fanns ingen återvändo.

Vad Uday Shankar gjorde var att han förnyade formen genom att kombinera många olika indiska dans- och musikstilar till en. Hans stil var alltså ett urval av stilar med en själ som var indisk. De indiska ele-

Foto: ASHISH KHOKAR

menten bestod i val av teman, t ex ett hindubröllop, skördedanser eller liknande pittoreska tablåer från Indiens byar. Han gick vidare till att göra föreställningar som skildrade urbant liv: människans och maskineri, arbetskraft och urban ångest. Allt detta kulminerade i ett magnum opus: dansfilmen

Daksha Sheth, en av Indiens unga dansare i en pose på stranden i Kerala. Med förankring i gamla danstraditioner gör hon moderna och nyskapande danser.

Ashish Khokar, Times of Indias danskritiker, ger här en översyn av indisk modern dans och dess relativt unga tradition, exklusivt för SYDASIEN.

"Kalpana" (Fantasi) i vilken Shankar gav fria tyglar åt sin fantasi.

Utan att själv vara helt medveten om det skapade Uday Shankar en ny skola för utövare av "modern" dans. Indien genomgick en intressant fas då man eftersträvade att återuppliva landets klassiska konstformer, vilka hade negligerats under ett långvarigt kolonialt välde som förstörde mycket av landets traditioner, i synnerhet inom scenkonsten. Samtidigt var Indien ett ungt land som sökte nya vägar. Shankar blev en katalysator i dessa förändringarnas tider.

Nästan passé stil

Han utbildade en hel dansgeneration – artister som **Zohra Segal**, **Simkie**, **Sachin Shankar**, **Yog Sunder**, **Narendra Sharma** och andra som kom att vidareutveckla den nya dansen. Lärjungarna skapade sina egna stilar och i dag är Shankarstilen, om den kan kallas så, nästan passé. På 1990-talet har en ny generation av "moderna" dansare tagit över, bland vilka det finns tre av speciellt intresse: **Astad Deboo**, **Daksha Sheth** och **Auroville Anu**.

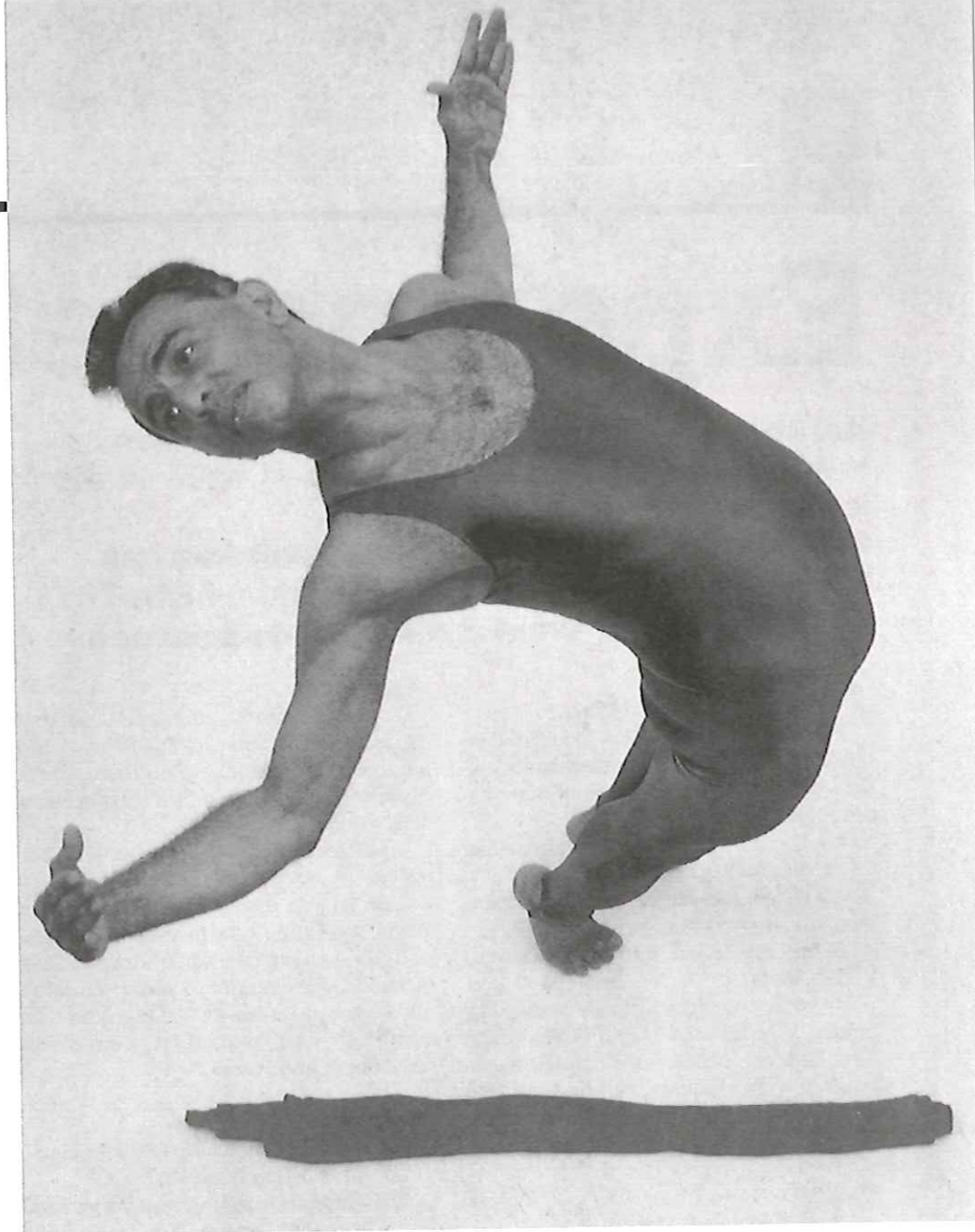
Influenser från Pina Bausch

Alla tre har vid något tillfälle studerat klassisk indisk dans. Faktum är att deras kompetens som klassiska dansare utgör basen för deras moderna och kreativa dans. **Astad Deboo** är skolad i *kathak*, en nordindisk dansstil som lägger vikten vid rytmiskt fotarbete och piruetter. Utöver *kathak* har han lärt sig *kathakali*, den färggranna dansstilen från västkuststaten Kerala.

Hans egen mycket uppskattade teknik är influerad av **Martha Graham** och **Pina Bausch**. Han bemästrar idiomerna och som solist är hans verk betydelsefulla eftersom han avhandlar teman så vitt spridda som hiv, ekologi och sociala problem.

Daksha Sheth är en framstående *kathak*-dansare, utbildad i **Kumudini Lakhias**

Astad Deboo från Mumbai balanserar på gränsen mellan öst och väst. Han kan sin kathak men är influerad av Martha Graham.

stil, och med bakgrund i kampsport som *kalari* och *mayurbhanj chhau*-dans – en kombination som har förlänt henne ett överträffat grepp över danskonsten. Hon har även lärt sig västerländsk klassisk balett och skapat många koreografier för både solister och ensemble. Med en egen trupp be-

stående av fem dansare har hon utfört mycket imponerande arbete och rönt djup uppskattning från både kritiker och publik. Daksha har flyttat från Ahmedabad i Gujarat till huvudstaden

Chandralekha, grand old lady inom indisk modern dans, har lyckats omskola klassisk dans till nutida förhållanden.

Delhi, därifrån till Mathura–Brindavan (Krishna-kultens huvudort) och därefter vistats i **Protima Bedis** dansby Nrityagram utanför Bangalore för att till sist slå sig ner i Kerala, där hon för närvarande är verksam.

Koreograf från Auroville

Auroville Anu är poet, författare, dansare och koreograf från Auroville — Drömmarnas Stad. Auroville är ett utopiskt samhälle som skapades av **Sri Aurobindos** franska lärjunge **The Mother** i utkanten av den före detta franska kolonin Pondicherry där Aurobindo Ashram ligger.

Hon lärde sig *kuchipudi*, en utmanande dansdramatisk stil med ursprung på Sydindiens östkust, i delstaten Andhra Pradesh.

Anu skapar multimediala verk där hon

på ett magiskt vis blandar grafik, måleri, projektioner och utnyttjar högklassiga insatser av ljussättare, kostymörer och scenografer.

Det fanns också en generation innan den nuvarande. Till den hörde till exempel **Chandralekha** (Chennai), som efter att ha misslyckats som *bharata natyam*-dansare, försökte utnyttja *bharata natyam*-tekniken i grupp-koreografier.

Till en början hyllades hennes verk som milstolpar men de förefaller numera mest vara rutinmässiga upprepningar. Chandralekha har dock visat att man med framgång kan arbeta med klassisk dans i ensemble (trots att klassisk indisk dans är en utpräglad solodans, red anm).

Flera andra koreografer har försökt att sammansmälta alla klassiska indiska dansstilar till en, till exempel mor-dotter duon **Manjushri** och **Ranjatabi Chaki**

Sircar (Calcutta). Per definition är det en syssla med begränsade framtidsutsikter.

I dag har modern indisk dans relativt få utövare. På ett sätt är det inte underligt i ett land som har så stark grund i sina klassiska dansstilar. Å andra sidan är det bara ett fåtal, de allra bästa, som kan tjäna sitt uppehälle genom dans.

Utvecklingsfas

En del dansare, som **Uttara Asha Coorlawala**, har lämnat Indien för gott och bosatt sig i USA. Andra, exempelvis eleverna till vissa av Uday Shankars lärjungar, fortsätter arbeta utan några betydelsefulla framsteg och utan att nå stor publik.

I dag befinner sig den moderna indiska dansen fortfarande i en utvecklingsfas. Fröna har såtts, en del plantor har börjat gro. Kanske en dag kan den växa till en mäktig ek.

Ashish Khokar är välkänd indisk dans- och kulturanalytiker med flera böcker bakom sig. Han är danskritiker i Times of India (Delhi), redaktör för kulturtidskriften Rasamanjari och krönikör i evenemangstidningen First City. Som kulturadministratör har han tjänstgjort i flera organisationer, t ex Delhi State Academy samt organiserat The Festival of India i Sverige, Frankrike, Kina och Tyskland. Han bor i New Delhi med sin svensk-amerikanska hustru Elisabeth Hall.

Experimentellt? Vad

Koreografen Bharat Sharma dissekerar den moderna indiska dansens principer, både ur ett kulturellt och socialt perspektiv.

Ofta när han möter andra människor kan han känna sig som ett ufo. Lite galenskap krävs för en indier på den avantgardistiska dansscenen.

En indisk dansfamilj – koreografen och författaren Bharat Sharma med föräldrarna, koreografen Narendra Sharma och Jayanthi Sharma, koreograf också hon.

?!?

– Vad sysslar du med?

Eftersom kombinationen man och dansare varken är särskilt respektabel eller lukrativ, måste jag hålla mig till en diplomatisk linje i det här samtalet.

Jag säger: —Tja, hmm. Jag är konstnär.

– Konstnär! Åh, så du målar?

– Tja, hmm... Jag är inte den sortens konstnär. Jag försöker dansa.

– Åh, du är en dansör. (Tystnad) Vilken sorts?

Då går det upp för mig att det finns olika "sorter"! Därför måste jag förklara vilken sorts dans jag sysslar med och jag måste ändra min slagställning, hållning, hudfärg och trosbekännelse för att anpassa mig till situationen.

?!?

En gång sade jag:

– Jag är en modern indisk dansare och koreograf.

– Åh, Martha Graham! kom svaret prompt.

Jag insåg raskt att samtalet skulle handla om stilar och välkända namn och att jag strax måste identifiera mig med någon av de moderna förebilderna. En annan komplikation var att denna persons inblick i utvecklingen stannade vid 1950-talet.

– Det är fantastiskt hur de dansar på fåspetsarna. De verkar som om de flyger! fortsatte han.

Jag svarade:

– Tja, jag dansar på marken, stampar mycket med fötterna, rör händerna i alla möjliga riktningar och gör grimaser. Det är experimentellt arbete som utgår från ett indiskt grundmaterial.

– Experimentellt! Vad är det för nå't?

Jag insåg att jag hade nämnt fel djur och att jag inom kort skulle bli tvungen att dansa för honom om han skulle förstå vad jag menade, mitt framför ögonen på andra människor på ett öppet torg. Jag avbröt det här idéutbytet genom att fråga om de senaste börsnoteringarna.

?!?

I en annan dialog frågades jag:

– I vilken stil arbetar du?

Det här var en person som förväntade sig att jag skulle ange vilken av de olika klassiska stilarna jag bekänner mig till. Och jag svarade:

– Ingen av dem. Jag gör min egen grej.

Motfrågan kom direkt:

– Dansar du folkdans?

Det här bekräftade min misstanke om att det var ett fall av "natya-shastra-syndromet" där allt utanför *natya dharmi* (den högre skolan) var *lok dharmi* (den betydligt lägre skolan). Då satte jag mig ner och log vänligt mot den unga damen och höll ett långt tal om politik, dansens sociala dimension, statens kultursyn, bristen på sti-

mulerande atmosfär för oss som arbetar kreativt i Indien, osv, osv. Någonstans mitt i detta brandtal insåg jag att mitt leende förlorat sin vänlighet.

– Det var mycket intressant att höra på, men jag måste nog gå.

Hon hade ett möte att passa, med en minister.

?!?

En annan gång lät det så här:

– Så du blandar stilar som si-och-så med si-och-så, nånting i stil med pyttipanna?

Jag svarade med enorm glädjekänsla:

– Pyttipanna är en maträtt och bra kost för en sjukling. Jag har ingenting emot att vara pyttipanna så länge som det botar den sjuka indiska dansvärlden.

?!?

En gång var jag på väg till USA för att uppträda på en festival för modern dans. På Delhis flygplats stoppades jag för kontroll eftersom jag inte hade förtydligt ordet "artist" i rutan för yrke, i ett formulär. Jag sade vad jag gjorde. Passkontrollören såg på mig och berättade med hög röst vad

Bharats fem principer

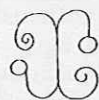
Ovannämnda situationer ger kanske ett negativt intryck. Men de stakar ut en diffus yttre gräns för moderna trender i indisk koreografi. Detta leder till frågan om nomenklatur, det vill säga vilket namn vi ska ha på

det här djuret. Det är inte längre enkelt att önska bort det här djuret med många olika namn: indisk balett, dansdrama, modern indisk dans, samtida indisk dans, nyskapelser osv. Och jag gläder mig åt att det har så många olika namn eftersom det tolkas på lika många skilda sätt som skillnaderna mellan dess utövare.

På mitt eget enkla vis har jag

försökt utforska konstformens grunder. Tankarna har vuxit och formats genom åren. På ett sätt kan man säga att jag har "bevitnat" en del av "förbrytelse" som begåtts i den indiska dansens namn. Innan jag går in på brottsregistret vill jag påpeka att jag misstänker att korresponderande principer återfinns i alla våra moderna scenkonstformer. Det är en del

av ett större sammanhang — nämligen sökandet efter en "modernistisk" sensibilitet.

Fenomenet existerar under en övergående period och reflekterar sin egen tid, rymd och miljö. Form och innehåll, de två huvudsakliga komponenterna i kreativt arbete, är besläktade. Attityden gen-

är det för något?

jag sagt för alla sina kollegor, och strax var jag omringad. Efter att ha fått sig ett gott skratt frågade någon:

– Som i filmerna? Kan du dansa för oss?

Jag tog situationen med jämnmood och svarade:

– Vilken hjältinna ska jag låtsas vara?

Deras överordnade kom dock och räddade mig från att behöva leva upp till bevis. Men mötet fick mig att börja tänka. Filmerna har verkligen banat väg för fria kroppsuttryck i vårt indiska psyke och man måste kämpa för att bevara dansens dignitet.

Jag återvände till tjäns-temannen och sade:

– Sir, jag har förvisso begått ett misstag eftersom jag är dansare i mitt nuvarande liv, i mitt nästa liv ska jag inte göra om det. Men skulle ni kunna tänka er att se mitt nästa framträdande i Delhi medan jag befinner mig i detta liv?

Han accepterade.

?!?

Ännu en annan gång lät det så här:

– Så du är nyskapande dansare?

Den här frågan ställdes av en mycket intellektuell person och jag var tvungen att vara på min vakt. Jag tänkte snabbt och drog slutsatsen att han var en produkt av att ha läst för mycket, och att han hade en logisk och rätlinjig hjärna. Detta var en Modern Brahmin som skulle absorbera

Indisk nutidshistoria skildrad i den politiska baletten "Antar Chhaya" av Bhoomika (1992).

varje förändringsförsök och dra en rät linje.

Jag svarade:

– Jag nyskapar inte, jag skapar.

?!?

Sista exemplet tangerar gränsen till det hysteriska:

Efter en romantisk middag i skenet av stearinljus, på en flott restaurang, tillsammans med en ung indisk dam, klädd i en exklusiv sari, med exklusiva bijouterier, med exklusiv chic look och den mest exklusiva brittiska accenten, eskorterade jag henne till en privatbil med privatchaufför. När hon satt sig i bilen insåg hon att hon inte frågat mig angående mitt yrke. Hon tänkte en cigarett och lyssnade på mig medan jag stod och huttrade i Delhis vinterkyla.

Efter en djup analys av min utläggning, svarade hon:

– Bharat, Indien är en obruten kedja av mångtusenårig civilisation. Vårt land har rika traditioner. Vad ska vi med modernismen till?

Den här gången blev jag svarslös. Jag knallade tillbaka till min moped, medan jag reciterade de mest exklusiva svordomar, inte riktade gentemot personen, men mot den akuta sociala kris som Indiens elit är på väg in i och den inverkan som den har på nya trender i indisk dans.

Fotnot: "Natya-shastra" är den ca 2000-åriga sammanställningen av teorier för indisk scenkonst.

temot teknik, stil, estetik osv härrör ur detta släktskap. Under en kreativ process är tendensen att det subjektiva leder till det objektiva; en berättelse, ett tema eller en impuls sätter igång processen som leder till det nödvändiga uttrycket. Omvänt kan rörelseimpulser eller stillhet ge upphov till någonting, t ex en känsla eller en berättelse som en koreograf kan få för sig

att arrangera för att skapa danser. På så sätt kan det finnas oräkneliga impulser till kreativt arbete: ett musikstycke, en målning, ett rekvisita, en händelse, ett koncept eller en social fråga — allt kan utgöra grunden för den konstnärliga resan.

Fram till 70-talet var berättelsen den huvudsakliga drivkraften bakom en kreativ process. Formen framträdde kring

berättelsen; struktur, stil, rörelsemönster och musik växte genom att man testade olika möjligheter, man improviserade och utforskade. På 80-talet förändrades grunden delvis, då kunde abstrakta, fysiska impulser ge upphov till berättelser. Abstrakt dans blev en accepterad konstform, fria improvisationer användes för att skapa föreställningsstrukturer. I dag

har koreograferna vidgat spelrummet för hur den kreativa processen kan sättas igång.

Teknik är ett ord som bekymrar nästan varje dansare och koreograf. Den traditionella synen är i korthet följande: Ett grundläggande rörelsematerial, till exempel bestämda kroppshållningar, gester, rörelsemönster och tillhörande mu-

VÄND!

FORTS.

sikaliska strukturer, och processen för att utveckla variationer och kombinationer ur detta material, bildar mönster. Ett begagnande av dessa mönster under en längre tid ger upphov till en stil. Ett mer grundligt begagnande krävs för att uppnå perfektion och utmärka sig. Vad gäller den moderna koreografen tillåter sig han/hon att utveckla en ny stil inför varje ny skapelse.

Jag skulle vilja ta upp två exempel där jag själv medverkat. Det första är ett långdraget kreativt arbete som startades 1980 av **Narendra Sharma** och **Bhoomika** (Delhi) i syfte att koreografera "Aalingan" (omfamning) – ett tolv minuter långt dansverk. Idén kom från en annan extremt teknisk och "hackig" föreställning. Som motvikt fick koreografen en idé om att utforska flöde, kontinuitet, kurvatur och avslappning. Strax förstod dansarna att de hade fått problem! I timmar och dagar utforskades abstrakta bilder i form av kurvor och cirklar med hjälp av olika kroppsdelar – på golvet, stående, i luften. Efter ett mödosamt arbete sattes resultatet samman till sekvenser i en fridsam rytmisk cykel. Ett slumpmässigt arrangemang av sekvenserna gav rörelserna en ovanlig känsla och koreografen upptäckte erotiska element i dem. Strax provade man ut kombinationer av duetter, trior och kvartetter. Det beslutades att kvartetten var ett lämpligt format och därefter bjöd man in en kompositör för att höra hans reaktion på rörelsematerialet. Efter att segmenten syddes ihop komponerades musiken under repetitioner och spelades in i en studio medan dansarna utförde dansen. Så snart musiken hade redigerats ömsade dansen skinn flera gånger. Fysisk beröring eliminerades eftersom det antydde en uppenbar erotisk koppling. Hela arbetet tog nio månader innan det var dags för premiär och koreografin ingår än i dag i Bhoomikas repertoar. Det mest märkliga är att koreografen aldrig känt sig nöjd med en version utan fortfarande förändrar stycket för att passa nya dansare och spelplatser, och på samma sätt arbetas kostymerna och ljussättningen om gång på gång.

Som jämförelse skulle jag vilja ta upp en pjäs som regisserades av **Bansi Kaul** för Rang Vidushak 1992-93 (ett projektet knutet till verksamheten på det delstatliga kulturhuset Bharat Bhavan i Bhopal). Inspirationen hämtade Kaul ur **Khwaja Nasiruddins** sagor, anekdoter och sensmoraler. Sagorna lästes för skådespelarna och därefter valde man ut några. Skådespelarna delades upp i improvisationsgrupper och efter ett par minuter skulle varje grupp spela upp en saga. Hela repetitionsprocessen blev en vild jakt för att

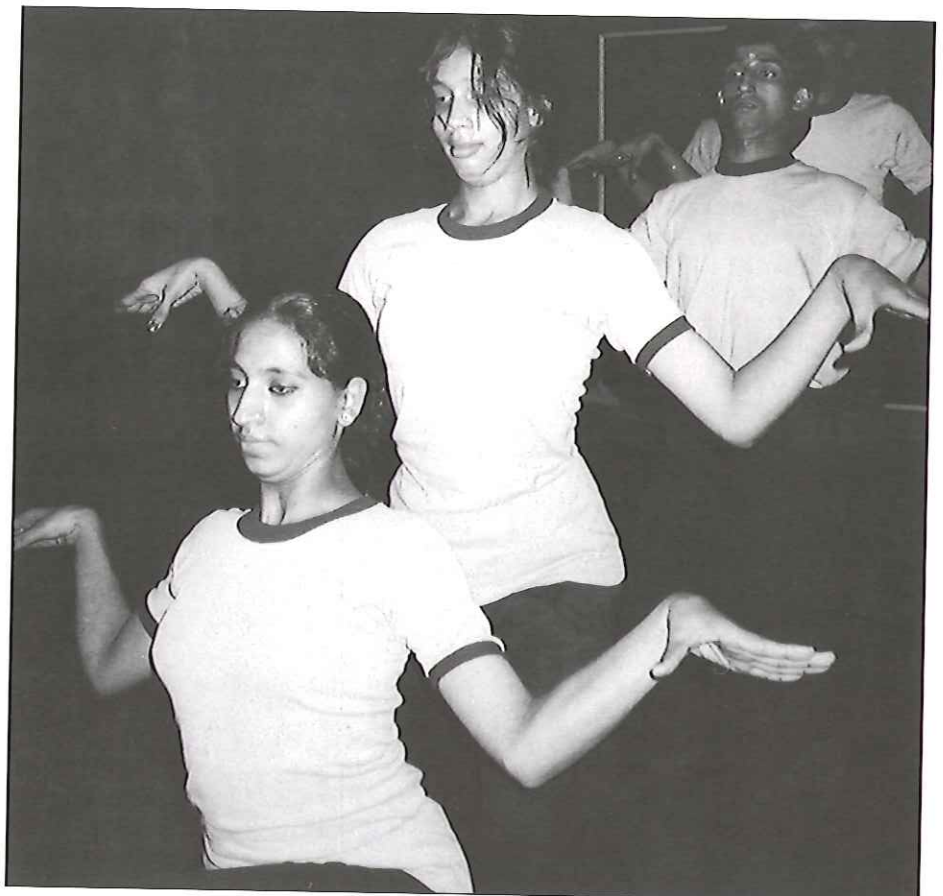

Foto: ZAC O'YEAH

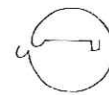
Bhoomikas dansföreställning "Omfamning" är ett abstrakt stycke som hämtat inspiration från bland annat Khajuraos erotiska tempelbyggnader.

Symbolerna i texten är "dansdiagram", hämtade från programbladet till Chandralekhas föreställning "Yantra".

visualisera sagorna. Man uppfann sagor inom sagor, improviserade fram dialoger som sedan ratades, undertexter blev långa rörelsesekvenser och man testade med akrobatik, rörelse-collage, humoristiska framställningar, bildelement och livemusik. Från första början fanns en medveten strävan att hålla allt på ett informellt och improvisatoriskt plan. Vi gjorde några improviserade gatuföreställningar för att få feedback. Ett par dagar innan premiären bjöd vi in en dramatiker som fick skriva ner skådespelarnas repliker. Därefter gjordes en rensning i texten för att förtydliga specifika idéer. Sedan redigerades hela produktionen obarmhärtigt för att göra den presentabel och vi lade till bryggor (mellanliggande episoder) för att kunna binda ihop de olika sagorna. Orden reducerades dock till ett minimum, så att det skrivna manuset förenklades till ett körschema för rörelse-sekvenserna. I dag improviseras nya inslag med jämna mellanrum och placeras in i föreställningsstrukturen, medan annat gallras ut. Pjäsen överlever under namnet "Soch ka Doosra Naam...?"

I det första exemplet var det enkel inspiration som frigjorde reaktionerna under sö-

kandet efter en form för att skildra en känsla — nämligen extasen. I det andra exemplet satte sagorna på liknande sätt igång ett sökande efter en form som kunde skildra deras anda — det vill säga visdom och humor.

Dansens syn på universum är kroppscentrerad, det vill säga att den mänskliga kroppen är både främsta källan till uttrycket och uttryckets arbetsmaterial. Dualismen mellan kroppen och tanken är konstnärens inspiration. Hyllandet av kroppen blir alltså en konstform.

Händer, lemmar, bål, ögon, huvud osv är som egna väsen. De kan uttrycka sig självständigt eller tillsammans med varandra. Ifall mer än en kropp är involverad förstärks möjligheterna beroende på rummet, tiden och koreografens fantasi.

Att uttrycka sig med hjälp av kroppen är en grundläggande mänsklig inre drift sedan urminnes tider. I förhistorisk tid dansade mänskliga varelser för att fira en framgångsrik jakt. Med ens de blev bofasta och bildade samhällen utvecklades sociala normer som påverkade det kroppsliga beteen-

det. Med civilisationens och kulturernas framväxt blev vissa kroppsliga beteenden sammankopplade till vissa attityder inom vissa kulturer; estetiskt hänsynstagande påverkade varje kulturs syn på kroppen. Modern vetenskap och den industriella revolutionen har haft sin påverkan på kroppen och de estetiska principerna.

I en jämförande analys över estetiska synsätt fungerar "Natyashastra" inom gränserna för det vediska tänkandet och den tid då teorierna i "Natyashastra" utvecklades. Mot slutet av 1800-talet började Rudolf Van Laban att iakttäta industriarbetares rörelser i fabriker i England och utveckla egna estetiska principer baserade på beteenden hos industrisamhällets invånare. En modern koreograf vilar alltså inte enbart på en sorts estetiska principer men är öppen för all slags mänsklig erfarenhet.

Han/hon har en grundlig insikt i det kollektiva. Att förstå sig på ensemble-arbete är ryggraden för den som vill förstå konstformen. Individerna växer inom ensemblen, arbetar simultant inom sig själv och delar samtidigt sina kollegors energi. Det är underförstått att dansaren måste förstå ensemblens anda innan denne kan bli solist.

En modern koreograf utvidgar och bygger på sin insikt för kollektivet för att bli en socialt medveten person. Han/hon hämtar inspiration från sina egna upplevelser och är kritisk, reflekterande och huvudsakligen progressiv. På många sätt representerar den moderna dansaren och koreografen framåtskridandet.

Relationen mellan läraren och dansaren

är ytterligare en princip att ta hänsyn till. En lärare förmodar att när en elev kommer till klassen har han/hon redan alla nödvändiga egenskaper. Undervisningsprocessen blir en övning i ömsesidig självupptäckt då läraren hjälper eleven att hitta sina inre kvaliteter medan läraren också får hjälp att organisera och fullända sitt eget material. Improvisationer utgör en väsentlig del av den kreativa processen och eleven lär sig hantverket genom att prova sig fram och begå misstag. Uday Shankar sade till sina elever: "Dansens finns i er. Jag är här för att hjälpa er att upptäcka den."

Eleven mognar till koreograf genom det kreativa arbetet. Vid något tillfälle blir det dags att testa sitt verk på en grupp dansare, och detta leder till ett nytt samarbete där det demokratiska tankesättet hjälper medlemmarna att sammansmälta och dela med sig av individuella kvaliteter.

Det skulle inte finnas någon modern dans utan dansaren. Konsten dör med dansaren, för många dansverk har skapats kring vissa dansares unika kvaliteter. Den

levande dansaren bär inom sig konstens kvintessens. Koreografier av Uday Shankar, Menaka, Ram Gopal, Sadhna Bose och så många andra dog ut när man slutade framföra dem.

Ytterligare en princip för modern dans i

Indien är att den siktar mot det universella men verkar på en lokal och individuell nivå. I sin strävan efter det universella är den multikulturell och når tvärs över alla sociala och politiska grändragningar. Det "universella" är ett erkännande av livets mångsidighet.

Om man ser på vilken modern dansgrupp som helst i Indien skulle man upptäcka att där finns människor från olika kulturella och sociala bakgrunder, som talar olika språk och har sin bas i diverse olika stilar.

Jag vill ta ett exempel ur min barndom. Jag växte upp med en balettgrupp. Då min far Narendra Sharma koreograferade baletten "Ramlila" för Bharatiya Kala Kendra (Delhi) mellan åren 1961–1965, upptäckte jag den kulturella mångsidigheten inom balettgruppen. Där fanns dansare från Kerala, Maharashtra, Manipur, Bengalen, Uttar Pradesh och Punjab. Alla talade olika språk, alla representerade olika traditioner och kulturer. Musikinstrument samlades från hela landet och kostymerna ritades så att de lyfte fram folk- och stamtraditioner. Av orkesterns tolv medlemmar var fyra muslimer och Ramas sånger sjöngs av en muslimsk sångare. Regissören och koreografen hade fullt sjå med att hålla samman den multikulturella truppen och inget blev lättare av att allihop bodde tillsammans i ett logement. Men det fungerade. I dag är "multikulturellt" ett stort ord, men det har utövats i praktiken av alla större dansgrupper under de senaste 50 åren.

Den kreativa processen har inslag av självdestruktivitet, självförnyelse. Varje kreativ process är komplett i sig och varje gång konstnären får inspiration börjar en helt ny process. En hel logistik och organisation kan byggas kring en idé och nedrustas när idén fullföljts. Om man gör en studie av en koreografs verk under en längre tidsrymd skulle man upptäcka flera variationer i stil, teman, logistik, anpassning till varierande omständigheter osv. Någoting sker inom konstnären själv, för han/hon omdefinierar ständigt konstformen i relation till sitt eget jag och varje given tidpunkt och rum, och livet omkring honom/henne.

Denna princip är tydlig inom Bansi Kauls arbete. Han älskar att förstöra det

han själv gör. Hans skådespelare hålls alltid på halster och han är ökad för att ändra hela sekvenser eller manuset – ibland till och med mitt i en pågående föreställning. Medan jag arbetade med Rang Vidushak brukade han alltid försöka övertala mig att göra en icke-verbal rörelse-pjäsa för gruppen. En dag gav han mig ett manus och utifrån den bad han mig göra ett utkast till en balett. Kort därpå lämnade han stan. Jag var förvirrad men satte igång arbetet med skådespelarna och kompositören för att ge fysisk form åt en komplex pjäsa i cirkusmiljö. Formen utvecklade jag genom att introducera speciella koreografiska ut- och ingångar. Denna version repeterades ett tag för att skådespelarna skulle få en starkare känsla för pjäsens inre mening.

Premiärdatum utannonserades och skådespelarna började jobba på utomhusscenen. Bansi Kaul skulle komma tillbaka och se över generalrepetitionerna en vecka innan premiären. Han kom en morgon och valde genast en helt annat spelplats. Strax satte han igång repetitionsarbetet på allvar och en ovanlig spel- och publikplats konstruerades. Skådespelarna fick vila och sent på kvällen började han göra om hela pjäsen med utgångspunkt från den nya spelplatsen. Han brydde sig inte ens om att se min version. Jag blev ännu mer förvirrad och i ett raserianfall gick jag därifrån. Han regisserade pjäsen i sin egen oeffterhärmliga stil och i tacklistan sattes jag som ansvarig för visualisering och koreografi. Några månader senare frågade jag honom vad han menade. Han förklarade då att kreativt arbete måste gå genom kontrasterande versioner, processer, övningar och analytiska faser. Allt detta kan ske oberoende av varandra. Något element från varje övning kommer att bevaras i sinnet, i kroppen och i gruppens kollektiva medvetande. Därmed måste ett kreativt arbete passera genom flera lager av 'destruktion' och 'förnyelse' och då kommer resultatet att reflektera summan av processerna.

Till syvende och sist blir min konklusion att en modern dansare och koreograf är en varelse som bär inom sig ett drag av galenskap. Han/hon är en som lever utanför det normala och pekar mot framtiden.

Översättning och bearbetning: Zac O'Yeah

Bharat Sharma är knuten till bland annat Bhoomika Center for Creative Dance (Delhi) och dansgruppen Apoorva (Bangalore). Han är också programansvarig inom India Foundation for the Arts i Bangalore, samt medverkar som skribent i Indiens främsta teatertidskrift STQ – Seagull Theatre Quarterly (Calcutta).

Uday Shankars änka om en pionjär bland koreografer:

”Utän honom skulle ingen dansa”

Den 26 september 1977 då Uday Shankar dog i Calcutta gick budet ut i alla radiosändningar och toppade följande dag tidningarnas nyheter.

Indiens första riktigt moderne koreograf hade påverkat indisk och även västerländsk dans mer än någon annan indisk dansare.

Hans dansverk visas fortfarande i Indien och förvaltas av änkan, Amala Shankar.

Den moderna dansen är ett flyktigt medium för en konstnär att arbeta i, till skillnad från måleri, böcker, musik och film. En koreografi existerar när den framförs på scen och ingen beskrivning eller dokumentation, vare sig hyllande recensioner eller bra videospelningar, kan ge den rättvisa. Och när koreografen som skapat dansverket dör och när dansarna som kände hans eller hennes intentioner också är döda, då dör även koreografen. Och ibland kan man ju vara glad för det emedan all konst inte gör sig förtjänt av evigt liv.

Men de riktigt stora och innovativa koreograferna har någonting att lära ut, något som tål att ses av generation efter generation av utövare och uppskattande publik, ibland för dess estetiska kvalitet och ibland för dess historiska betydelse och ibland för både och.

Shankarscope

Uday Shankar levde mellan 1900-1977, turnerade med **Anna Pavlova** i väst innan han värvade sina bröder och en del andra, till sin blivande hustru Amala, till Uday Shan-Kar Company of Hindu Dancers and Musicians. Gruppen höll samman under flera års ihärdigt turnerande på varietéer i väst innan Shankar tröttnade och återvände hem för att grunda Indiens första moderna dansinstitut. Den legendariska Almora-skolan eller ”Uday Shankar India Culture Centre” startades i slutet av 30-talet och gav Indien en helt ny danstradition. Som namnet antyder var det inte bara en skola för dans och musik, utan en bred kulturinstitution med humanistiska ideal. Många av dagens framstående koreografer är lärjungar till Uday Shankar, eller åtminstone elever till hans lärjungar, till ex-

empel **Bharat Sharma** som skrivit en av artiklarna i det här numret.

Om Shankar sade **James Joyce** att ”han rör sig på scenen som en halvgud” och även om vi bara kan se Shankar röra sig som en halvgud i den surrealistiska **Buñuel**-inspirerade långfilmen ”Kalpana” lever hans namn och rykte fortfarande. Dansstilen som föddes i Almora förnyade det indiska dansspråket så att konstformen kunde användas till att behandla den moderna livets komplexitet. Satiriska baletter som ”Labour and Machinery” (arbetskraft och maskineri), ”Rhythm of Life” (livets rytm) och ”Shankarscope” flirtade med industrialism, mekanisering och ny teknik.

Förbjuden dans

Koreografens änka, Amala Shankar, leder i dag ett institut som arbetar i samma stil och fortfarande visar klassiska Shankar-koreografier. Även paret Shankars vuxna barn för vidare arvet från Uday Shankar, men Amala Shankars dansskola är den som förblivit mest trogen originalet. Huvudsakligen är institutet en populär deltidsskola för yngre barn (med omkring 600 elever) och en dansgrupp med äldre ungdomar som specialiserar sig på att framföra dansverk signerade Uday Shankar. Men den i dag så fashionabla dansen var en gång insnärjd i dåligt rykte:

– Jag dansade inte när jag var barn, inte ens klassisk indisk dans. I vår familj och samhällsklass var dans absolut förbjuden. Folk gick inte ens och tittade på dans — ja, man kunde inte ens yttra ordet dans, berättar Amala Shankar om tiden innan Uday.

Första gången hon på en europeisk varietéteater såg honom dansa på 1930-talet var därför även första gången någonsin som hon över huvud taget såg ett dansuppträdande. Och det var en unik upplevelse för en ung familjeflicka:

– Så vackert, så gudomligt. Som han såg ut när han stod på scenen och musiken var himmelsk! Jag blev överväldigad. Jag förstod inte det jag såg, mer än att det var mitt livs största upplevelse. Men jag trodde inte att jag själv någonsin skulle få dansa. Så en

Indiens första moderne koreograf, Uday Shankar, var beundrad för sin konst. Han rörde sig som en ”halvgud” enligt James Joyce.

dag bad han mig plötsligt att testa vissa rörelser för en ny koreografi och när han sett mig dansa gick han till min far och bad om lov att ta mig med i sin grupp. Far var fördomsfri och gick med på det.

Vi sitter i deras gemensamma lägenhet i en av Calcuttas skyskrapor och många av föremålen minner om den stora dansmästaren. Eftersom staden är Calcutta står på bordet ett konfektfat med snöbollsläk rasgulla och kameran blir förstörd helt kladdig av sockerlag när jag ska ta bilder.

– I Indien blev vi i begynnelsen missförstådda, i synnerhet av den konservativa kultureliten. Men med tiden accepterades Uday Shankar och han lyckades öppna en ny dörr. Allt du ser av dans i Indien i dag — oavsett klassiskt eller modernt — är på grund av Uday Shankar. Utän honom skulle ingen dansa. Inga flickor från respektabla familjer, inga män. Trots att Uday Shankar inte var någon klassiskt skolad dansare har han haft en djup inverkan.

Eftersom Udays far var premiärminister i Jhalawar, ett av rajput-kungadömena i Rajasthan, fick han se mycket dans vid hovet och folkdans i byarna, men han hade ingen formell danskunskap. Uday Shankar var först ämnad att bli målare, och tack vare att han kunde tänka på kompositionen och dansen som bilder hjälpte det honom att befria sig från traditionens bojar, menar Amala Shankar. När han gick på målarskolan i London hade han koreograferat några små danstablåer till en show som Anna Pavlova fick höra talas om. Hon bad

honom om hjälp för en balett med orientaliska intryck.

– Det var ingen västerländsk dans. För Anna Pavlova sa att hon inte skulle acceptera några västerländska rörelser. Så det var Udays dans – den var inte klassisk men ändå indisk. Ett nytt barn. Nu liksom då gör många misstaget att tro att Uday Shankar-stilen är en kreativ syntes av öst och väst, med influenser från här och där. Men nej, han skapade något nytt. Så i dag är vår plikt – speciellt min som levtt många år vid hans sida – att upprätthålla den stilen.

Hon börjar demonstrera abstrakta handrörelser som alla bygger på Shankars egen "grammatik". Sedan fäster hon blicken vid mig och utbrister:

– Ser du vad det här är?

Det ser ut som om hon ritar upp en julgran i luften och jag drar till med en vild gissning.

– Fel, det är siffran 4 sedd från mitt håll. Och det här är bokstaven A.

Okej, jag fattar, jag nickar. Amala Shankar ställer sig upp i rummet och börjar demonstrera allt fler och fler rörelser. Trots sin ålder är hon fortfarande aktiv.

Kreativ artist

– Min man brukade säga att man kan göra dans av vad som helst. Och det kommer fortfarande att vara indisk modern dans, inte västerländskt, därför att vi är födda indier. Våra kläder, våra rörelser och vårt sätt är indiskt. Och så måste det vara.

Vad är då grunderna för Uday Shankars stil som gör att den skiljer sig från andra dansstilar, undrar jag.

– Eftersom han var en kreativ artist gjorde han helt obesvärat vad han ville. Hans motiv var det nöje som dansandet gav honom, så han bara dansade. I Almora grundade vi det där institutet som du känner till och dit kom den klassiska dansens största gurus för att leda olika avdelningar, kathakali-mästaren guru **Sankaran Nambudiri**, manipuri-guru **Amobi Singh**, musikern

Uday Shankar India Cultural Centre drivs av koreografens änka Amala Shankar och är en dansskola med repertoargrupp. Deras förhoppning är att staden Calcutta ska skjuta till pengar för att bygga ett Uday Shankar-kulturhus. Ananda Shankar Centre for Performing Arts i Calcutta och Uday Shankar Academy of Creative Dance i Delhi är dansskolor som drivs av paret Shankars son Ananda som är berömd kompositör och dennes hustru **Tanushri**, koreograf. De har en repertoargrupp som framför dansverk med musik och koreografi av Ananda och Tanushri. "Udayan" är namnet på **Mamata** Shankars danstrupp i Calcutta. Hon är dotter till Uday och Amala Shankar. Danstruppen har besökt Sverige två gånger, 1987 och 1990.

Alauddin Khan som du vet var guru till **Ravi Shankar**, och **Ali Akhbar**. Och förstås bharata natyam-guru **Kandappa Pillai**. Indiens på den tiden största kreativa förmågor. Och Uday Shankar var alltings hjärta.

Shankar introducerade helt nya arbetsmetoder: han bröt mot de klassiska konsternas rigorösa regler i syfte att skapa nya konstverk och hans sätt att arbeta vann över alla som kom i kontakt med honom. Gamla dansgurus såg upp till honom trots att han var mycket yngre. Visserligen doftar det av skönmåleri och ett slags devot förhållande av verkligheten, konstaterar jag för mig själv, samtidigt smittar hennes entusiasm av sig.

Han måste ha varit mycket fantasifull, hela tiden full av nya uppslag..., funderar jag

högt. Amala Shankar håller med:

– En dag fick han en bok skriven av en av de största indiska filosoferna, **Ananda Coomaraswamy** ("The Dance of Shiva: Fourteen Indian Essays", 1924, reds. anm.), och i den fanns en bild av *Nataraj*. Han tyckte att bilden innehöll en mängd olika rörelser och sa: Jag kände det plötsligt som om handen kunde röra sig i så många riktningar. Statyn var som en dans. Men Uday Shankar kopierade aldrig någon staty, utan han kunde känna hur den hittat sin pose och det var vad som inspirerade honom. En klassisk dansare vill ofta hävda att han eller hon mediterar i flera månader och sedan tar det sju dagar att pro-

ducera en föreställning. Om man frågade Uday Shankar hur han arbetade skulle han säga: Jag ser baletten på ett ögonblick, men det tar mig nio månader att producera den. Förstår du skillnaden? Man kan komma på mycket genom att meditera, men för att uppnå perfektion måste man repetera runt omkring en och samma idé i månader, åtta timmar om dagen.

Uppblåsta konstnärer

Jag frågar Amala vad hon själv tycker om den moderna dansen i Indien i dag, och hon nickar godkännande:

– Nuförtiden håller folk på med så många nya och annorlunda saker. Det är fortfarande en experimentell verksamhet precis som i Europa och Amerika. Det kommer hela tiden nya stilar. Varje år kommer något nytt och det är bra. Och det som är riktig konst, det överlever. Annat kommer och går hela tiden.

Men Uday Shankars stil kommer att överleva?

– Ja, utan tvekan. Han var en enkel man och han värdjade till publiken att acceptera hans enkla konst. Han var inte överdriven som indiska konstnärer i dag som blåser upp sig inför varje föreställning med hur stora de är.

Zac O'Yeah

Författaren är kulturskribent och medlem i Sydasiens redaktion men har också arbetat med modern dans, som ljussättare och scenograf i Göteborg.

FOTO: ZAC O'YEAH
Från Uday Shankars satiriska balett "Labour and Machinery".

KATHAKALI

är en konstform som är unik för den sydindiska delstaten Kerala. Den kan liknas vid teater, balett, dansdrama, opera och pantomim, allt på en och samma gång. Dansen har haft sin nuvarande form sedan 1600-talet, men man tror att den utvecklats från olika dansformer och rituella hinduiska temspel sedan 100-talet e Kr. De olika kathakalispelen härstammar från bland annat de hinduiska eposen Mahabharata och Ramayana.

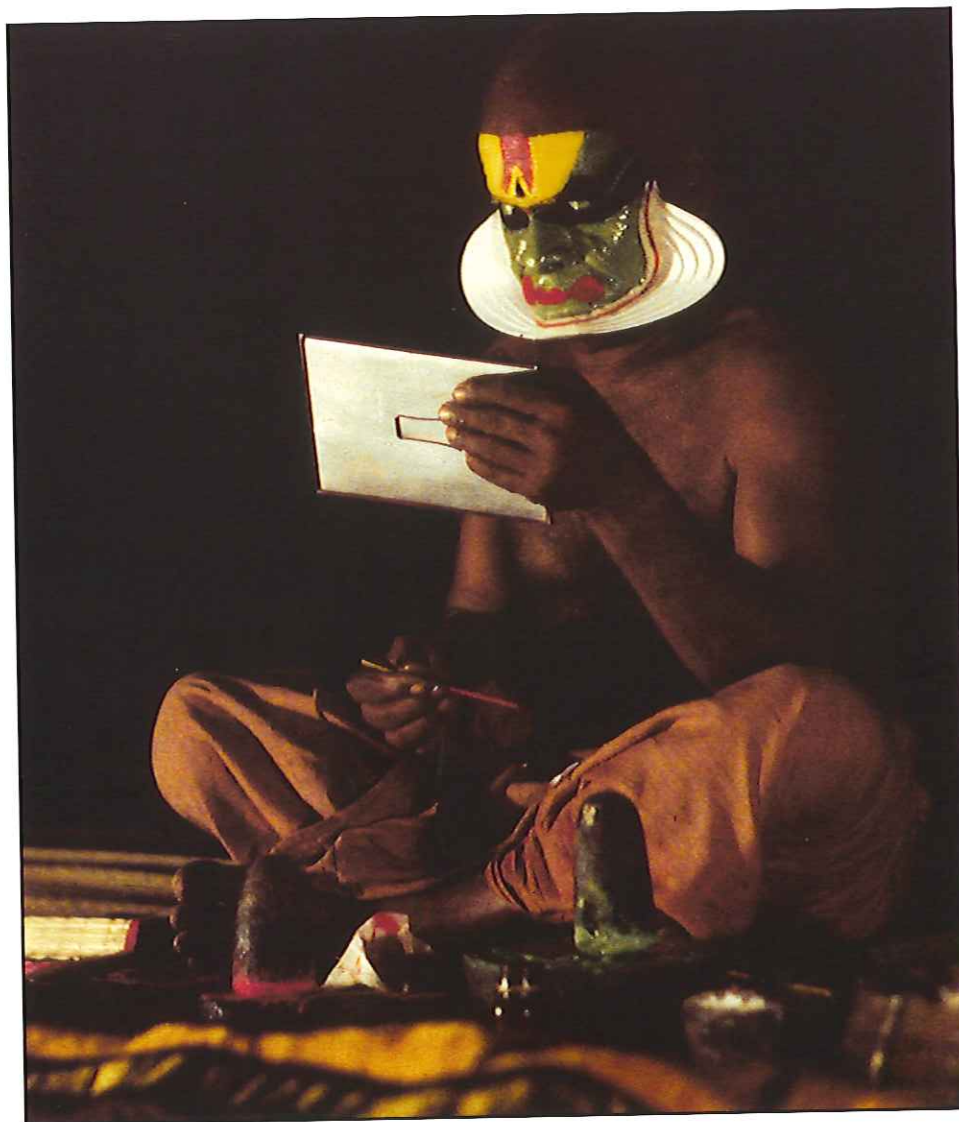
*** Kathakalidansarna uttrycker sig med gester, mimik, kroppshållning och rörelser. Dräkternas färger och utformningen av aktörernas sminkning kännetecknar varje roll.

*** Det tar omkring en och en halv timme för en dansare att sminka och klä sig. Vissa moment kräver medhjälpare. Varje roll kännetecknas

av sin speciella sminkning och dräkt. Dräkternas och sminkningens färger har symbolisk betydelse och är förknippade med varje rollfigur. En "god" eller heroisk figur har grönsminkat ansikte, en demon svart.

*** Utbildningen till dansare är minst sex år. En fullt utbildad dansare kan gestalta vilken roll som helst i alla de olika pjäserna. Utbildningen kräver också hård träning och sträng disciplin. Dansaren skall lära sig att uttrycka sig med sina ansiktsmuskler och de gester, kroppshållningar och danssteg som hör till spelen. Flera musiker ackompanjerar spelet med trummor och cymbaler. Eftersom pjäserna är helt och hållet mimiska sjunger en eller flera av musikerna pjäsens berättelse.

Text och foto: CARL ÅHRBERG

Bilderna är tagna i Cochin i samband med dansuppvisningar. Stora bilden är från en föreställning på Kerala Culture Center. Lilla bilden är tagen på See India Foundation.

Flitigt turnerande Setu.

Setu bygger broar med dansens hjälp

De heter Setu och kommer från Ahmedabad. Många skandinaver har kunnat se dem eftersom de turnerat flitigt utanför Indiens gränser, nu senast i våras.

Folkdansgruppen Setu (betyder "bro") uppträdde från början mars till mitten av juni. Förutom att ha dykt upp i alla möjliga svenska orter från norr till söder, besöktes också Danmark, Norge, Holland och Polen.

En diger turnéplan med över 150 uppträdanden. Tufft, inte minst för de svenska "managers" som ansvarade för turnén.

Lars-Olof Sandberg och Birgitta Månsson heter svenskarna som tagit hit Setu.

– Vi är själva folkdansare och träffade Setu på en internationell folkdansfestival i Italien 1987, berättar Lars-Olof.

– Vi blev helt betagna.

Under turnén har den 18 personer stora gruppen (fyra är musiker) också undervisat i på skolor i indisk kultur, religion, samhällskunskap. Yogaövningar har också varit populära inslag.

Setu dansar folkliga danser från hela Indien, danser som fortfarande är vanliga och populära bland stamfolken. Trumman är det bärande instrumentet i dessa ofta vilda och yviga danser som fick ett mycket positivt mottagande på de orter gruppen framträdde.

Någon ny turné är inte aktuell. Lars-Olof Sandberg som följde gruppen under hela turnén berättar:

– Det tar sån otrolig tid, både att planera och genomföra. Eftersom vi jobbar ideellt tar det nog ett bra tag innan vi har råd att bjuda hit Setu igen.

SYDASIENS Karin MacLennan återkommer här i den inflammerade debatten om rätt och fel i frågan om barnarbete, bl a i den sydasiatiska mattindustrin. Debatten flammade upp efter Magnus Bergmars film i ämnet och efter hans inlägg i förra numret av SYDASIEN. Också Bo Gunnarsson har reagerat mot Bergmars resonemang

Ensidighet är desinformation

Mitt syfte med min artikel i Omvärlden nr 7 1995 var att belysa hur de olika organisationerna som arbetar ned barnarbete i Nepal ser på frågan.

Det som kom fram var att de inhemska organisationerna kände sig överkörda av en del internationella organisationer. De inhemska organisationerna hade försökt arbeta fram långsiktiga och hållbara lösningar för barnarbetarna i samarbete med myndigheter och arbetsgivare.

De ansåg att vissa internationella organisationer hade drivit på utvecklingen för snabbt för att få fram barnarbetsfria produkter till konsumenter i Väst. Följden av detta blev att barnen åkte ut från mattfabrikerna innan de kunde fångas upp av

hjälpprogram.

Mitt syfte med artiklarna i SYDASIEN nr 2 1996 var att ge en bild av hur olika människor i Sverige som är involverade i barnarbetsfrågan såg på debatten. Jag ville ta fram olika versioner av sanningen. Det kallar jag inte desinformation.

Desinformation hade det varit om jag hade begränsat mig till bara en parts version av sanningen.

Karin MacLennan

”Vetarkänner barnets rätt att skyddas från ekonomiskt utnyttjande och från arbete som kan vara farligt eller skadligt för barnets hälsa eller fysiska, mentala, själsliga, moraliska eller sociala utveckling”

Ur FNs barnkonvention § 32

En sydasiatiska organisation mot barnarbete demonstrerar i protest mot handeln med pakistanska mattor, kirurgiska verktyg och sportartiklar - tillverkade av barnarbete.

Allt för barnens bästa

— men kampen mot barnarbete är långt från enad

Alla är överens om att barn inte ska utnyttjas som arbetskraft. Men där slutar också enigheten. En stridsfråga är hur alternativet till barnarbete ser ut.

En annan är hur långt omvärlden ska gå i sitt agerande. Är köpbojkottet verksamt? Karin MacLennan sammanfattar rösterna i den svenska debatten.

VÄNST

I SYDASIEN nr 2/96 sammanfattade Karin MacLennan den svenska debatten om barnarbete. Filmaren Magnus Bergmar riktade i nr 3/96 ett debattinlägg där han efterlyste barnens perspektiv.

Bergmar söker krossa alla som står i vägen

Magnus Bergmar är en självgod, självutnämnd ombudsman för tredje världens barnarbetare, en besserwisser som verbalt överfaller alla dem som vågar framföra en annan åsikt än hans egen.

Journalisten Karin MacLennan tillhör dem som efter reportage i SYDASIEN 2/96 fick ta emot Bergmars vredesutbrott.

Bergmar nöjer sig inte med att kritisera, han förödmjucar, provocerar, hånar och söker krossa de som han tycker står i vägen. Hans olater är väl kända på Rädda Barnen.

Mig har han också använt som spottkopp. Förhösten 1995 sökte han genom en brevkampanj att misskreditera mig inför redaktionsledningen på Arbetet Nyheterna i det uppenbara syftet att stoppa min rapportering. I fem brev till chefredaktör Anders Ferm utmålades jag som mentalt obalanserad och desperat och han varnade för att jag var på väg att dra skam och vanära över en aktad tidning.

Flera av breven innehöll grovt förtal.

Anders Ferm fick också ta emot brev från lärare, elever, fack och LO-folk och det var inte svårt att se Bergmars och

svenska BLLF:s hand bakom.

Bergmar m fl erbjöds utrymme i tidningens spalter men avstod för att istället gå till Pressombudsmannen och senare Pressens Opinionsnämnd.

Jag anklagades bl a för förtal av den dödade mattpojken Iqbal Masihs minne och för rasism. Jag hade namngett BLLF:s ledare och grundare, Ehsanullah Khan, efter att ha misstänkliggjort honom och något liknande skulle jag, påstods det, inte ha gjort om vederbörande varit svensk.

I båda instanserna friades Arbetet Nyheterna.

Stor demagog

Bergmar är en stor demagog som ofta citerar långa stycken ur sina egna artiklar som en vedertagen sanning. Han uppträder som expert på barnarbete och avspisar föraktfullt invändningar med Goebbels-aktiga jämförelser.

Typiskt är exemplet i SYDASIEN-inlägget (nr 3/96) där han smäller till matt-handlaren Roger Edberg för att denne säger att han aldrig sett kedjade mattbarn. ”Edberg kan inte respektera barnets rätt att

bli lyssnad till. Han måste se det med egna ögon. Måste du se våldtäkt och andra övergrepp också för att de skall vara sanna?”

Själv har jag heller inte sett kedjade barnslavar i de mattfabriker jag besökt och jag vet inte om just scenen i Bergmars film *Mattan* är autentisk.

Däremot kan jag mycket väl tänka mig att kedjor i extrema fall används vid bestraffning.

Magnus Bergmar förefaller ha många mycket ömma tår och det beror förmodligen på att flera journalister oberoende av varandra under besök i Lahore upptäckt att det finns anledning att ifrågasätta en rad uppgifter om Iqbal Masih, Ehsanullah Khan och BLLF som han byggt sin dokumentär kring.

Brittiska *Observer*, tyska TV-kanalen ARD m fl har funnit så avsevärda brister i Khans och BLLF:s version att de talar om affären som en stor skandal.

Jag återvände till Lahore i september 1995 för att förutsättningslöst avkräva mina källor och en rad andra personer bevis för sina påståenden om fallet.

Jag fann bl a följande:

□ Iqbal Masih var med stor sannolikhet 19 år och inte 11 eller 12. Serienumret på hans dopbevis daterat den 5 dec 1976 har serienummer 1.479 vilket också återfinns i dopregistret i hans församling. Födelsecertifikatet från den 6 april 1976 godkändes som autentiskt vid en tre veckor lång hearing under domaren **Khawaja** i Lahores domstol. Två präster (**Abid Habib** och **fader Emric**) intygade dopbevisets äkthet. Samtal med anhöriga och grannar, händelser i familjen och omgivningen (bröllop m m) bekräftar detta.

□ Iqbal Masih hade stannat i växten och var sannolikt dvärg, något som p g a rader av kusinäktenskap inte är ovanligt i hans familj.

□ Iqbal Masih var läskunnig då han befriades från mattfabriken och det är mot bakgrund av Magnus Bergmars skildring av hans liv svårt att tänka sig att han skulle ha lärt detta under åren vid väven.

□ Iqbal Masih var inte skuldslav i egentlig bemärkelse eftersom pengarna utbetalades i samband med en halvbrors (Aslam) bröllop och inte då han började jobba i fabriken.

□ Iqbal mördades inte på uppdrag av mattmaffian utan av en man som allmänt betraktades som efterbliven.

Jag kom fram till ungefär samma resultat som domaren **Khawaja**, som är en av de mest respekterade i Lahore, i sin 30 sidor långa rapport från den 17 augusti 1995.

Magnus Bergmar har angripit mig hårt för att jag inte talat med några mattbarn och på samma sätt har han avfärdat Karin MacLennans artikel.

Visst bör och skall barnen komma till tals. Men det kan aldrig vara ett krav eller ett hinder för att uttrycka åsikter i ämnet i fråga. Då skulle det inte bli någon debatt alls. Det är rent hyckleri när Bergmar talar om en "respektfull, förutsättningslös, ödmjuk och lyhörd kommunikation" med barnet. Barnarbete är ett socialt problem bland många, och kräver insikt och kunskaper likt alla andra ämnen. Det ställer inga unika krav på reportern utöver vanlig journalistisk känsla, noggrannhet och helst också socialt engagemang.

Eller menar Bergmar att jag skulle avstå att skriva om barnarbetare bara för att jag i närvaro av fabrikschefer inte lyckats få denna djuplodande kommunikation med dem?

Talet om att "sätta barnet före vuxentesen" är ren rappakalja: God journalistik kräver analyser och bakgrundsinformation och inte bara känsloladdade öden.

Bergmar har bevisligen varit i Pakistan. Själv har jag varit där vid ett 40-tal tillfällen. Jag har rapporterat från subkontinenten i drygt 20 år, bott i New Delhi i tre år och under den tiden haft ögonen på bl a barnarbete och kommersiellt sexuellt utnyttjande av barn. Jag har en stor erfarenhet och bred inblick i det pakistanska samhället och låter mig därför inte utnyttjas av statlig propaganda som Bergmar demagogiskt hävdar.

Mitt misstag är att jag varit politiskt inkorrekt och det tolereras inte om man som Bergmar byggt en karriär på ett tragiskt barnaöde som skakat om oss alla. Det betyder inte att jag bytt åsikt om barnarbetet eller blivit mer tolerant mot detta. Missförhållanden måste beivras oavsett vilket läger vederbörande står i. Grävande journalistik är verkligen nödvändig också då det gäller till synes ideellt arbetande NGO:s hemma och utomlands.

Bo Gunnarsson

Kapten Nemo en hämndlysten prins

Jules Verne kritiker av brittisk kolonialism

Vem var kapten Nemo? ställdes frågan när radions P2 för en tid sedan introducerade **Jules Vernes** klassiker *En världsomsegling under havet*. Varför lämnade han världen och vidgade sitt liv åt en ensamhet i en undervattensbåt i världshaven?

Det är roligt att radion på det här sättet introducerar klassiker. Det finns ingen anledning att kritisera att boken karaktäriserades som enbart en science fictionroman. För det är den ju. Men den är något mer för den uppmärksamme läsaren. Liksom **Mark Twains** *Huckleberry Finns äventyr* handlar om något oändligt mycket större än blott en pojkmantisk flottfärd på Mississippi.

Men vem var då egentligen kapten Nemo?

Drivande kraft 1857

Det intressanta är att *En världsomsegling under havet* inte ger något uttömmande svar på frågan. Trots att kapten Nemo är bokens huvudperson.

I *Den hemlighetsfulla ön*, som Jules Verne skrev efter *En världsomsegling*, börjar vi närma oss ett svar. Här möter vi på nytt kapten Nemo. Han är nu gammal och ensam överlevande av ubåtsbesättningen. De på den hemlighetsfulla ön strand-satta får nu lyssna på en fascinerande berättelse.

Kapten Nemo var ursprungligen en indisk prins, som engagerade sig i kampen mot engelsmännen. I sepoypupproret 1857 var han en av de drivande krafterna. Upproret slogs emellertid ner av engelsmännen och den indiska prinsens familj - hustru och barn - dödades.

Tillflykt till Söderhavet

Det var nu som upprorsmannen tillsammans med en handfull anhängare drog sig tillbaka till en ensligt belägen atoll i Stilla Havet. Här byggde han undervattensbåten Nautilus och med detta fruktansvärda redskap riktade han sin vrede och hämnd mot engelsmännen, vars båtar han skningslöst sänkte. (Det är en poäng i att den man, som fick i uppdrag att lösa gåtan med de oförklarliga skeppsbrotten, var en fransman och att båten, som ställdes till hans förfogande, var en amerikansk fregatt.)

En världsomsegling under havet är alltså inte bara en science fictionroman. Boken är också en inlaga i en mycket hätsk debatt på 1850-talet, där man tog ställning för eller mot engelsmännen kolonialpolitik och brutala metoder i kolonierna. Här ställde sig Jules Verne alltså otvetydigt på kolonialkritikernas sida.

Verkliga förebilder

Men har vi därmed besvarat frågan vem kapten Nemo egentligen var?

Jules Verne är ju känd för att bygga upp sina framställningar på basis av faktauppgifter, en stil som förlämnar hans böcker en stark känsla av närhet, äkthet, sanning. Det blir då naturligt att ställa frågan, om kapten Nemo funnits i verkligheten - naturligtvis då inte som ubåtskapten men väl som ledande upprorsman under sepoysupproret 1857.

Jan Myrdal diskuterar frågan i sin bok *Indien väntar* och konstaterar att någon prins, som organiserade upproret, fanns det inte. Men för den skull var inte kapten Nemo en helt igenom påhittad person. Bakom Jules Vernes personage avtecknade sig konturerna av tre historiska gestalter: den indiske prinsen **Nana Sahib**, dennes vän och rådgivare **Azimullah Khan** samt **Tantia Topi**, som var den störste fältherren på indisk sida under upproret.

Länge efterspanad

I april 1859, sedan de indiska trupperna blivit slagna, gick **Nana Sahib** över gränsen till Nepal. Sedan vet ingen vad som blev av honom. **Nana Sahib** och hans trogna gick in i djungeln och legenden. **Jan Myrdal**:

"Ännu vid århundradeskiftet spanade den brittiska underrättelsetjänsten efter honom i olika länder och brittiska agenter läste Jules Verne med lupp och misstänkte att han visste något. Men **Nana Sahibs** öde förblev okänt."

Däremot vet vi vad som hände kapten Nemo. Han dog ombord på Nautilus. Strax efteråt försvann ön i djupen till följd av ett vulkanutbrott och med följde undervattensbåten med kapten Nemos kropp. Därmed också bevisen för att han eventuellt funnits.

Torbjörn Erikson

Benazir Bhuttos tid som premiärminister beseglades strax efter de Pakistan-understödda talibanska fundamentalisterna erövrade makten i angränsande Afghanistan.

Korrupta politiker ställs till ansvar

Pakistanska övergångsregeringen vinner i popularitet

Malik Meraj Khalid kunde varit vem som helst. På bilder i pakistanska dagstidningar ses den 80-årige tillförordnade premiärministern köra omkring i Islamabad utan poliseskort, och han flyger ekonomiklass på Pakistan International Airlines. Det finns inga spår av luxuösa Falcon-jetplan, eller de oändliga bilkaravaner som vanligtvis kännetecknar Islamabad politiska elit.

Khalid vinner massor av popularitetspoäng genom att avstå från den extravaganta prakt som ämbetet annars erbjuder. Han har också fått beröm för att ha ruskat om den pakistanska byråkratin, avskedat flera topptjänstemän och omplacerat ännu fler.

Krav på förändring

Men hur populära sådana gester än är, räcker de inte till för att tillfredsställa en befolkning som hungrar efter verklig förändring. För det vänder man sig till president Farooq Leghari – och hittills har inte mycket syntts till som tyder på att förändring är på väg. Fastän expeditionsministern utlovat krafttag mot landets ekonomiska kaos befarar många att en upprepning av det politiska systemet stannar vid en önskedröm.

Även om regeringen har viljan att driva igenom ekonomiska och politiska reformer hävdar experter att det skulle krävas längre tid. Och faktum är att det inte tog många dagar efter Benazir Bhuttos avsättning in-

nan Pakistan-kännare började spekulera över om Leghari kan hålla sitt löfte om allmänna val redan 3 februari nästa år.

– Jag begriper inte hur Leghari kan arrangera val samtidigt som regeringen försöker rensa upp i korruptionsträsket, genomföra reformer och rädda landet undan allvarlig ekonomisk kris, säger en västerländsk diplomat.

Om Bhutto kan påverka det hela kommer övergångsregeringen inte att få någon tid alls – och i vilket fall som helst framhåller hon att det inte finns någon kris att lösa. Vid en presskonferens den 6 november förklarade Bhutto att hon blivit olagligt avsatt och krävde att få sitt ämbete tillbaka.

– Jag gjorde en bra insats som premiärminister. Och oavsett om jag är god, usel eller ful har i alla händelser ingen annan än folket rätt att avsätta mig.

Bhutto gick till angrepp mot Leghari, sin forna medhjälpare i *Pakistan People's Party*, och kallade honom för en "självutnämnd Messias, maktberusad och arrogant". Hon anklagade honom för att ha planlagt en förtalskampanj emot henne

– I London, Washington och runt om i världen berättas det lögn, lögn och åter lögn om mig, sade hon.

Bhutto planerar att protestera i domstolarna mot att hon avskedades den 5 november. Hon kräver också att hennes make och f d investeringsministern Asif Ali Zardari släpps fri. Men hon kan inte förvänta sig särskilt mycket sympati från all-

mänheten. Som ett tecken på den förbluffande omsvängningen gentemot hennes forna popularitet förekom det inga större demonstrationer i landet i protest mot avsättningen.

Men ännu en vecka efter avsättningen dröjde övergångsregeringen med att formellt anklaga Bhutto eller Zardari för några överträdelser, även om Zardari hölls kvar i häktet.

– Inom kort kommer åtal att väckas, och alla få veta varför vi håller Zardari, förklarade premiärminister Khalid den 10 november. Alla de som plundrat nationens rikedomar kommer att tvingas genomgå en grundlig, uttömmande, öppen och skyndsamt process där ansvaret fastställs utan åtskillnad och med total opartiskhet.

Vänner till presidenten

Men hans administration förefaller gå sakta fram med just detta löfte. Och det är tveksamt om övergångsregeringen alls kommer att infria Khalids löfte. Regeringen på 14 personer, som Leghari tillsatt, har redan ådragit sig kritik.

– Det är inte den förträffliga regering vi trodde det skulle bli. I stället är det en regering som består av vänner till presidenten, sade en tidningsredaktör i Islamabad.

Pressen och allmänheten ställer sig också skeptiska till regeringens datum för nyval. Och anmärkningsvärt är att många politiska partier inte alls är pigga på ett snabbt val. Undantaget utgörs av före premiärmi-

Nawaz Sharif, segerviss om nyalet hålls i februari som planerat.

FOTO: ISHAQE CHAUDRY/REUTER

nistern **Nawaz Sharifs** *Pakistan Muslim League*. Något som kan hänga ihop med att också Sharif kan förvänta sig att ställas till ansvar för korruptionsanklagelser, om övergångsregeringen genomför sin utlovade ansvarighetskampanj.

– Vi vill inte försena nyalet, sade Sharif den 8 november. Han krävde nyval först, och därefter utkrävande av ansvar – men det är något som är oacceptabelt för såväl övergångsregeringen, presidenten som armén.

– Varje ansträngning ska göras för att ingen som befinner sig vara skyldig till korruption ska tillåtas missbruka valprocessen eller undgå ansvar för sina överträdelser, förklarade Khalid.

Få betvivlar att om val hålls i februari Sharifs parti kommer att sopa hem segern. Men Sharif har fortfarande motsättningar med både armén och presidenten, och från dessas sida befaras att en *Muslim League*-regering skulle komma att tona ner alla reformprogram.

Tjänar på senareläggande

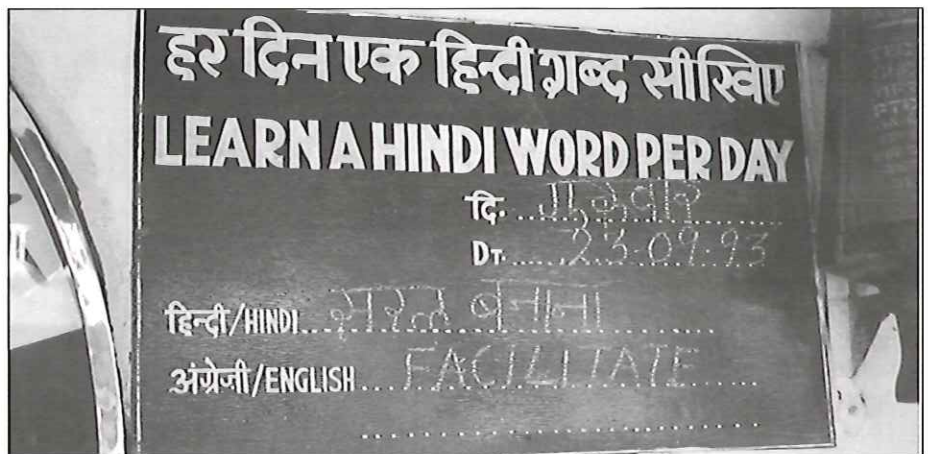
De islamiska partierna, särskilt *Jamaat-e-Islami*, kräver att en interimregering ska få två år på sig att rensa upp i det politiska systemet, genomföra en aktuell folkräkning och därefter upprätta nya röstlängder. Förrre cricketstjärnan **Imran Khan**, som bildat *Movement for Justice*, är trots ofentliga uttalanden till stöd för tidiga val inte heller motståndare till att de skjuts upp. Partier och grupper i periferin som dessa tror att ett utkrävande av ansvar skulle komma att slå hårt mot framträdande ledare i de stora partierna och därmed öka deras egna chanser i parlamentsvalen.

PPP å sin sida skulle föredra ett senareläggande för att ge Bhutto tid att försöka återuppliva hennes popularitet.

– Vi skulle förlora stort om valen hålls i februari, säger en ledande PPP-företrädare. Bhutto har antytt att hon kanske inte ens kommer att ställa upp.

Ahmed Rashid

Far Eastern Economic Review
översättning: Lars Eklund

Ett sätt av hindiförespråkare att få indier över hela landet att lära sig tala hindi, i stället för engelska.

Engelska på indiskt vis

My brother, she been gone already! svarade mig en indisk vän en gång på frågan vart hans bror tagit vägen.

Frasen hälsades med gapskratt från oss okunniga i den indiska engelskans språkliga fallgropar. Även om de flesta indiska språken, så också min väns konkani, gör skillnad på han- och honkön eller maskulinum och femininum, kan man inte låta bli att undra hur det står till med språkkunskaperna.

Konkani talas i den gamla portugisiska kolonin Goa, eller Portugisiska Indien som området hette förr. Språket är egentligen en dialekt av marathi som talas i Maharashtra, utanför och i Mumbai, och innehåller ett fåtal låneord från portugisiskan. Goanesernas efternamn såsom **Lobo**, **Fernandes** och **Di Sousa** är dock mer påminnande om den svunna härskarmakten än språkets rester. Engelskan som talas i Indien lever emellertid ett eget liv och har varit föremål för en hel del mer eller mindre viktiga trätor.

Det engelska språket spreds främst genom missionärer, som också sammanställde de första indisk-europeiska ordböckerna, och vann erkännelse på 1800-talet när den engelske historikern **Thomas Macaulays** förslag om universitet verkställdes.

1857, samma år som det beryktade och blodiga Sepoyupproret, inrättades engelskspråkiga universitet i Mumbai, Calcutta och Chennai (f d Madras), med avsikten att skapa en hel klass anglofiler av den byråkratiska medelklassen.

I den nya författningen 1950 beslutades att engelskan skulle vara officiellt språk i Indien till år 1965 för att sedan avvecklas, men den status som ligger i att tala engelska i Indien har bara vuxit sig starkare.

Numera tillämpas trespråksformeln, som innebär att alla ska kunna engelska, hindi och ett språk till. Det är lika orättvist mot alla, utom möjligtvis de 220 miljoner som har hindi som modersmål. De har ju ett språk mindre att lära än de andra. Det är paradoxalt nog de extremistiska hinduerna

som mest öppet uttalat sin motvilja mot att använda engelska officiellt. Under åttiotalet målades skyltar med engelska ord över och kampanjer för att främja hindi som förstaspråk pågår än idag (se bilden).

Men även hindi har orsakat uppståndelse. Speciellt i södra Indien har språkuppror förekommit. I Tamil Nadu 1963 kom det till oroligheter och i Goa på 1970-talet protesterades det mot hindidominansen.

Engelska används som undervisningsspråk på alla stadier i skolan, även om de små i de lägre klasserna ofta har lärarens tillåtelse att använda det lokala språket.

Det finns en nord-syd-skillnad även språkligt sett, menade en ekonomiprofessor jag talade med vid Bharathiar-universitetet utanför Coimbatore i Tamil Nadu. Människor från norra Indien talar ofta med ett mer "brittiskt uttal" än sydindierna.

Fast det kan ju ha att göra med de ekonomiska skillnaderna som länge funnits, vilka tvingade Indira Gandhi att omförde en del av statskassan från norr till söder för att undvika missnöjesagitationer.

När man talar om den specifikt indiska engelskan minns väl alla **Peter Sellers** som den indiske statisten **P V Bakschi** (vilket betyder muta eller gåva) i filmen *Oh, vilket Party*. Men det han talar, med samtliga konsonanter uttalade med retroflex, alltså bakåtböjd, tunga, är en extrem variant av gatuengelska, eller Pidgin English vilket betyder basarengelska och inte har det ringaste med duvor att göra, utom i folketymologin.

Den utgörs av hindi- eller något annat språks grammatik och med i bästa fall förståeligt uttal, och vissa uttryck översatta men med merparten av vokabulären på engelska. Pakistans f d premiärminister **Benazir Bhuttos** Oxford-engelska, med en viss, vackert exotisk, färgning får stå som den absoluta motsatsen, den utbildade elitens prestigespråk.

Hansi Elsbacher

På Koster kan han vara anonym

Harkishen Singh Surjeet håller fast vid sin Marx

Här kan han vara lugn. Ingen stör honom.

Svensk sommar. Då och då kommer indiska kommunistpartiets, CPI(M)s, ordförande **Harkishen Singh Surjeet** till Sverige och Koster för att vila och träffa vänner. Här slipper han sina livvakter och sin skott-säkra bil. Här finns ingen dagordning. Här kan han vara anonym. Vid ett Koster-besök på 80-talet blev det t o m tidningsrubriker hemma i Indien om att Surjeet var försvunnen.

Under flera månader har han arbetat 16 timmar per dag säger han denna gång. Han är gammal, men inte åldrad.

Förutsåg valutgången

Först det indiska valet i maj. Han ler vid middagen när han får höra att han ju faktiskt förutsåg valutgången redan i mars då två av svenskarna runt bordet träffade honom hemma i Delhi.

Sedan den hindunationalistiska 13-dagarsregeringen. "Det var jag som fällde den", säger han i förbigående.

Därpå den nya regeringsbildningen där partiets centralkommitté samma morgon som **Jyoti Basu**, chefsministern i Västbengalen, skulle till presidenten för att förklara sig som premiärministerkandidat, sa nej. Bara två timmar före besöket i Rashtrapati Bhawan.

Det var inget alla i partiet var med på eller ens anade.

Ovanpå det den nya regeringsbildningen där CPI(M) stödjer premiärministern men inte sitter med i regeringen. Det gäller att hålla reda på rösterna i Lok Sabha.

Det har varit en ansträngande vår, även om Surjeet aldrig skulle använda det ordet själv. Samtalet runt bordet rör sig över världen.

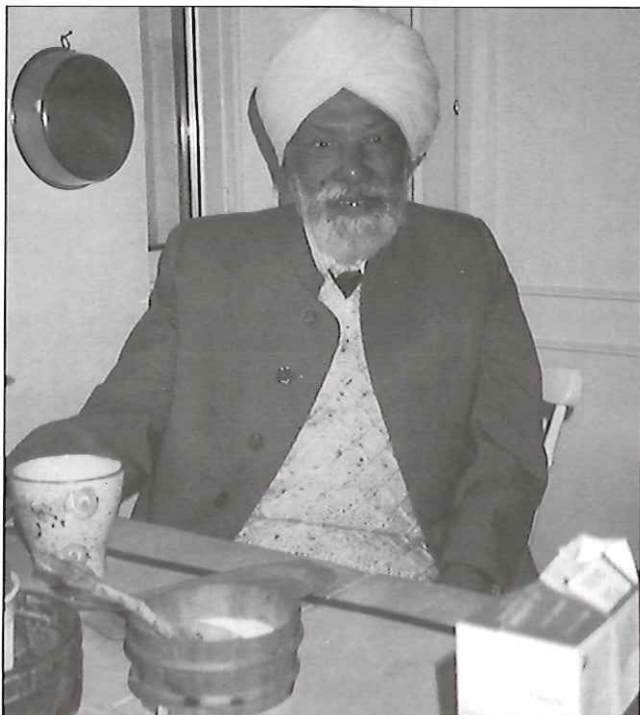
– Nu är man intresserad av att höra hur vi arbetar, säger Surjeet. Partiet har gått från 16 miljoner röster på 80-talet till drygt 20 miljoner nu.

– Och vi har styrt Västbengalen i två decennier. I två decennier!

Inte tappat riktningen

Efter murens och Sovjets fall har många kommunistiska partier tappat riktningen, deklarerar han. Men inte CPI(M) som utgått från sin egen indiska verklighet och inte följt vare sig den ene eller andre.

– Nu frågar de efter oss.

Harkishen Singh Surjeet vid ett svenskt köksbord sommaren 1996.

FOTO: MONICA TUNBÄCK-HANSSON

Han berättar om besök hos kommunistpartierna i Portugal och Frankrike, visiter på Kuba och i Kina.

På vägen till Sverige mellanlandade han bara ett dygn i New Delhi efter att ha besökt partikongressen i Vietnam.

Och när han får höra att svenskarna runt bordet, med olika grad av vånda, hoppas på Jeltsin i det ryska valet samma dag kan han inte alls förstå det.

– Jag har mött Zjuganov ett par gånger. Han vill inte tillbaka till det gamla kommuniststyret. Han vill något annat, försäkrar han.

Jamen, de nekar ju inte till stödet från stalinisterna. Visar inte det att de inte kapat banden?

Då blir han realpolitiker och talar om att tacka nej till röster.

Läser sin Marx

Den uppsatte svenske vänsterpartisten vid bordet frågar vad Surjeet anser om att v numera kallar sig för ett feministiskt parti. Han och Surjeet har tidigare haft ett meningssutbyte om man kan vara vetenskaplig marxist, vilket Surjeet hävdar.

– Allt finns där i marxismen, även jämlikheten mellan man och kvinna, fastslår partiordföranden. Ni förstår det är en vetenskap som utvecklas hela tiden.

Surjeet läser **Marx** och **Engels** regelbundet, gör understrykningar och funderar.

– Och till slut får vi se vem som har rätt,

ler han avväpnande. Om det är ni, lär vi av er. Annars får ni lära av oss.

Visst är han fri här, men besöket på Koster har ändå måst kortas något eftersom partiordföranden måste fara hem till ett möte om den nya regeringens plan för Kashmir. Större självstyre än någon delstat och en folkomröstning med minst 50 proc deltagande så kommer det att lösa sig förklarar han. Folk är så trötta på stridigheterna. Han är mycket optimistisk.

Som vetenskaplig marxist måste man vara optimist. Och det är ingen idé att ta ut nederlagen i förskott, förklarar han.

HS Surjeet är sikh. Han har skägg och turban. Naturligtvis inte av religiösa skäl, däremot hjälper det honom att nå ut i vissa sammanhang.

Sveper över världen

Och behöver han gå under jorden är det enkelt. Rakar han sig och klipper håret är det ingen som känner igen honom, påpekar han med ännu ett le-

ende. Han, en man som fått sämre syn av sina långa fängelsevistelser i mörker och undslupit sin avrättning under det brittiska väldet.

Det drar mot midnatt men inte förtrötts Surjeet trots resa, ålder och tidsskillnader.

Med en ofta retorisk, lätt föreläsande ton sveper han över världen; Kina, Jugoslavien, Kashmir, Vietnam. **Nehru** (en hederlig man), **Indira**, **Sanjay** (inte bra), **Rajiv**, **Narashima Rao** alla har bett om hans råd.

– *You know there are two things. First...*, börjar han ofta.

Visst är han en sorts patriark.

Imorgon skall han fara vidare till Koster. Där det ingen som stör honom.

Nästan.

Denna gång, får jag dock senare höra, utväxlas faxar och både premiärministern och försvarsministern ringer för att få råd. De ringer, även mitt i natten och ända till dess han åker hem igen.

Han har talat om att trappa ner vid 80. Nu är han 81.

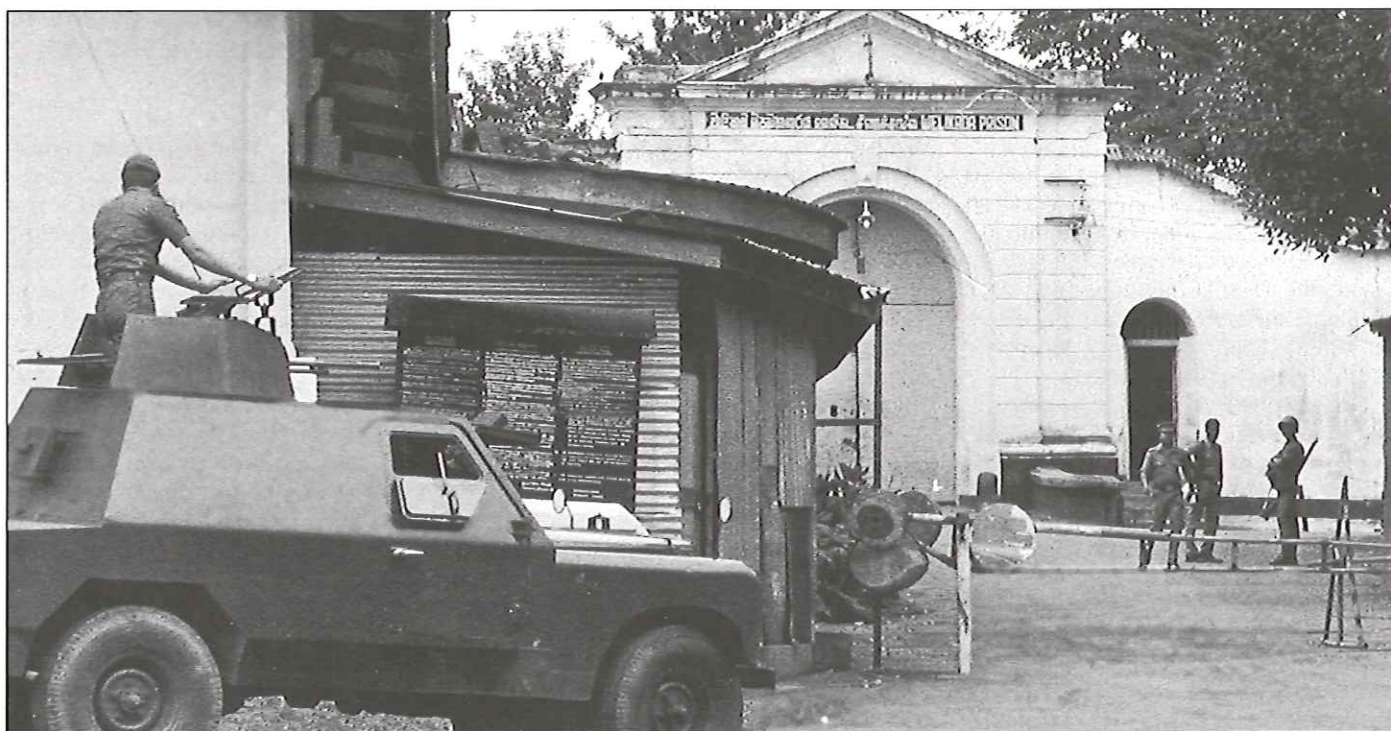
Björn Tunbäck

Samhällsreporter vid Sveriges Radio i Göteborg

Fotnot: Harkishen Singh Surjeet känner sedan många år den svenske författaren **Göran Tunström**. Det är för dennes skull Surjeet regelbundet gästas Koster.

När den tamilske professorn S Ratnajeevan Hoole efter 20 år utomlands återvände hem till Sri Lanka var det i tron att förändringens vind svept fram över landet och en försoningens tid inträtt. Men ständiga trakasserier från polisens sida mot medlemmar av hans familj har fått honom att tvivla på framtiden. Artikeln infördes som en insändare i dagstidningen The Island i augusti i år.

Återkomsten till Colombo blev rena mardrömmen

Welikadefängelset i Colombo bakom vars murar övergreppen fortsätter medan den lankesiska ädemokratini står handfallen. Här massmördades tamiler som gripits på lösan grund upploppens sommar. 1983.

FOTO: THOMAS BIBIN

Atta månader har gått sedan min familj och jag flyttade tillbaka till Sri Lanka efter 20 års bortavaro i utlandet, mest i USA där våra barn är födda. Vi flydde då men hade nu fått klara indikationer på att förändringens vind nått vårt gamla hemland.

Väljarna hade i senaste valet avvisat en stat grundad på rasism och den nya regeringen hade stolt deklarerat att vi tamiler är en viktig del i vårt land. Och själv var jag fylld av tanken på att vi tamiler måste hylla de många singaleser som i denna tid valt att ta risker för att motstå dubbelmoralens företrädare.

Lärorik tid

Det har varit en lärorik tid på många sätt. Vi och våra släktingar har fått finna oss i att då och då tas in för förhör av polisen. Det är naturligt i en orostid som denna. Myndigheterna har hållit sig till lagen utom i två fall; ett när vi fick skriva på ett papper hos polisen, författat på singalesiska, ett språk vi inte förstår. Och en annan gång när en

kusin fick lösa ut sig hos polisen genom att muta en advokat som i vår kusins närvaro delade mutan med den polis som gripit honom.

Men det som hände i början av augusti har fått mig på andra tankar. Min syster som är universitetslärare i matematik och hennes man skulle den 9 augusti ta bussen från Colombos Pettah busstation för att resa till Kandy efter att ha besökt oss.

En person på stationen stirrade länge på dem, ringde ett samtal varefter polisen plötsligt dök upp. Polisen drog ut detta par, dryga 30 år gamla, ur kön och anklagade dem häftigt för att vara Tigeragenter.

När de utfrågades i en lokal polisen hade där samlades en upprörd folkhop som hetsade mot min syster och svåger som anklagades för att vara där för andra gången den dagen. Ett litet sår på min systers arm-båge fick polisen att anklaga henne för att vara med i ett träningsläger för kvinnliga Tigrar. Han beordrade henne bryskt att dra upp kjolen inför den gapande hopen. Därefter skickades båda till polisstationen

i Pettah. De fick inte ringa till någon.

På polisstationen fortsatte förhöret i aggressiv ton. Svågern sa att han var rojalist och bosatt i Colombo. Då gjorde polisserganten honnör och började slå min svåger i ansiktet, medan hans kolleger skrek otidigheter. Att de redovisade att de redan förhörts ingående av andra polisdistrikt gjorde inget intryck.

Senare, efter midnatt, sa en kriminalare vid namn Perera att skälet till gripandet var att min systers frisyr var lik den på en Tigerkvinna som gripts tidigare på väg norrifrån mot Colombo. Min syster värdjade då till honom att informera familjen. Han svarade att det inte behövdes eftersom de befunnits oskyldiga och skulle släppas på morgonen.

Mardröm i fängelset

På morgonen den 10 augusti togs paret dock till domstol och de häktades fram till den 21:e! Mr Perera ignorerade min systers hänvisning till samtalet på natten.

Welikadefängelset var en mardröm,

trots avsaknaden av polisbrutalitet. Min syster berövades snabbt sina tillhörigheter av de kvinnliga vakterna och på den manliga sidan trakasserades fångarna med ständiga uppställningar och vinande batonger mot dem som inte svarade perfekt mot kraven på disciplin. Knark bytte ägare helt öppet, kvinnor satt i hörnen och sniffade och batongerna ven också på kvinnosidan.

En präst som höll predikan på söndag berättade i den att han bett Gud om pengar till en dator och blivit bönhörd, vilket gjort honom omätligt lycklig. Han var helt ointresserad när min syster bad honom kontakta prästen hemma i vårt kvarter om hennes svåra belägenhet.

Krävdes på mutor

De lyckades i alla fall smuggla ut ett meddelande från fängelset. Med hjälp av vår advokat och några vänner fick vi koll på min syster och svåger som fick besked att vi gjorde vad vi kunde, bl a genom att i domstol kräva att de släpptes. Några dagar senare fick vi ett ja från domstolen. Men vakten på manssidan krävde min svåger på en muta för att inte låta honom uppträda i handbojor inför domstolen.

Senare tog vi oss till Pettahs polisstation för att hämta min svågers legitimation där. Poliserna där hånade dem då för att de inte var singaleser. Självt försökte jag senare göra en anmälan mot poliserna i Pettah för deras metoder, men deras överordnade vägrade ta emot den. Legitimationen "hittades" nån dag senare.

Domstolsförhandlingen i Colombo Hulftsdorp lärde oss ett och annat om vad som händer i landet. Där fanns samtidigt med vårt besök en högre polischef anklagad för olagliga "försvinnanden". Han behövde inte stå i ett förhörsbås som alla andra. Hans eleganta kostym och avspända leende inför rätten var skrämmande. Samma förmånliga traktering gällde för en parlamentsledamot som anklagats för likadana brott. Dessa två exempel visar på ihålligheten i de styrandes krav på att lagen om att underrätta familjen efter ett gripande ska följas.

Ett annat fall gällde en bekant som blivit bestulen på sina smycken. Han förstår inte singalesiska, men hela förhandlingen hölls just på singalesiska. Det var inte för rån en bra stund efter att målet avslutats som han begrep att han inte behövdes där längre.

De goda rättsvårdarna vi mött till trots: Alltför många poliser och jurister uppfattar kravet på rättvisa som ett hot. Resultatet är att de tamiler som inte har mäktiga vänner eller mycket pengar är prisgivna.

Och min syster har förvisso skaffat sig en ny frisyr.

S Ratnajeevan Hoole professor

Översättning: Thomas Bibin

De döda minner om Sri Lankas mörkaste tid

Vissa människor betyder mer än andra. Det gäller också de kontakter och vänner man får som Sydasienintresserad under alla år och under alla resor i denna del av världen. Nu har några av dem gått ur tiden, men jag kan inte glömma dem. De påminner om liv som kunde varit och om nya liv som påbörjas av dem som lever vidare.

En av dem var N Shanmugathasan, Shan kallad, förgrundsfigur inom den lankesiska vänstern i många år tills de etniska synsätten tog överhand och därigenom förpassade honom och många andra vänstermänniskor ut i periferin.

Men Shan var en obruten intellektuell som krävde ständigt pågående samtal där i sitt mossiga hus vid Schofield Place i den smala remsa bebyggelse som finns mellan Galle Road och havet strax söder om Colombo Fort. Och han spottade ständigt ur sig artiklar, analyser om det politiska och ekonomiska livet i landet. År efter år.

Kompis med Mao

Som gammal kommunist sen urminnes tider bröt han för många år sen med "revisionisterna" och Sovjetvännerna i Communist Party för att bilda sitt eget CCPml. Han var kompis med Mao och reste ofta runt till sammankomster världen över där han mötte sina åsiktsfränder för att dryfta världsläget. Men efter Mao kom han på kant med den nya tidens kineser, så han hade till slut bara albanerna kvar – och det var nog lite si och så med den vänskapen också under senare år.

Vi träffades första gången redan 1974 och han gav mig en bild av Sri Lanka som ingen annan gav. Då var det lugnt i landet. 1990, 16 år senare var kriget ett faktum sedan ett antal år, men Shan stod fri också mot den tamilska gerillan även om han själv var tamil och vänsterman.

– Visserligen står Tigergerillan för det tamilerna vill, sa han då. Men de ser sig som en elit som tar sig rätten att döda meningsmotståndare och utöva utpressning mot sina egna. Så vinner man inte folket eftersom de slåss åt tamilerna, inte med dem.

N Shanmugathasan.

– De lankesiska styresmännens krig mot den tamilska minoriteten har varit förödande för vänstern, menade han också. Den har splittrats och försvags samtidigt som Tigrarna inte är en vänsterrörelse med en samhällsanalys i klasstermer. Tigrarna bygger snarare på en massrörelse med sin styrka hos den övre medelklassen.

Shan dog förra året efter att ha varit sjuk i många år. Tiden var inte med honom.

Det var den däremot med Rita Sebastian, journalist och författare som rycktes bort den 29 mars i år på höjden av sin aktiva ålder och aktning i och utanför landet. Detta efter en kort tids sjukdom (lunginflammation) som hon och andra trodde var överstånden.

Rita arbetade under senare år som korrespondent för Madras-baserade *Indian Express*, för den oberoende Rom-baserade nyhetsbyrå IPS och för den japanska nyhetsbyrå Kyodo. Dessförinnan hade hon hunnit bli en av de kvinnor som gått längst inom lankesiska media.

Reporter med integritet

Efter utbildning i London på 50-talet började hon skriva för *Ceylon Daily Mirror* och *Times of Ceylon* på 60-talet. Hon blev också chefredaktör för *Sunday Times* – högre kunde hon inte nå – för att senare (1987) inleda en framgångsrik karriär som frilansreporter. Och det var då som hon kom att etablera sig som en kunnig och stark reporter med mycket stor integritet. Det behövdes i en tid som såg två blodiga uppror slås ner av en skoningslös militär; JVP 1971 och 1989 liksom Tigerupproret från och med 80-talet och framåt.

Rita skrev också två novellböcker, *Night of the Devil Bird* och *A Father for my*

Rita Sebastian, på Långedrag utanför Göteborg 1994.

Son, stilistiskt återhållna med ett klart och enkelt språk, som i hennes journalistik.

Via spalterna lärde jag mig under årens lopp att hålla ett särskilt öga på det Rita skrev. Men vi träffades inte förrän hon kom till Sverige våren 1994 på en kurs i journalistik för u-landsjournalister. Hon berättade då att hon som kvinna med tamilskt påbrå fått finna sig i många förödmjukelser.

– 1991 försökte polisen sätta dit mig för mordet på **Richard de Soysa**, en känd skribent och poet, berättade hon. Under ett polisförhör fick jag klart för mig hur de tänkte och hur lätt det skulle vara för dem att anklaga mig för att sympatisera med Tigergerillan för att sen låta mig försvinna utan spår, precis som de Soysa. Det naturliga hade varit att lämna landet, men jag avstod till slut.

– Men att arbeta i ett auktoritärt samhälle som vårt där den som inte öppet är med de styrande automatiskt blir dess motståndare, ja det ger näring åt självzensur och isolering. Och därför lever vi i ett land där den spekulativa journalistiken är allenarådande, sa Rita.

Rita Sebastian blev 61 år. Betydligt äldre, 90 år, blev den förra presidenten i Sri Lanka, **Junius Jayewardene**, som dog den 1 november i år.

Denne man har jag bara sett på håll medan Rita ofta hade skäl att intervjua honom. I notisen som berättar om hans död så meddelas lakoniskt att hans sista vilja var att donera sina ögon till behövande. Ena ögat gick till en japan, det andra till en lankes.

Jayewardene, som representerade det "liberal-konservativa" *United National Party*, blev statschef efter 1977 års val, gjorde sig själv till president med alla befogenheter 1978 och förlängde sitt maktinnehav

Junius Jayewardene.

1983 genom en folkomröstning som lät honom behålla en total dominans i parlamentet.

Det är ofrånkomligt att det blodiga inbördeskriget i Sri Lanka inleddes under Jayewardenes maktperiod och att han hade ett mycket stort ansvar för att det alls blev ett krig. Bakgrunden är att han (som många men inte alla styresmän i Colombo) i första hand såg sig som vald av och representant för den singalesiska befolkningsmajoriteten. Han har betecknats som återhållsam i etniska termer, men han omgav sig med hökar.

Ropade ut sin förståelse

Amnesty rapporterar för första gången om tortyr i Sri Lanka 1979. Synsättet blev särskilt tydligt 1983, det år som anses som krigsstart. I juli tilläts singalesiska folkhoppar, stödda av de ledande hökarna inom regeringspartiet (bl a dåvarande industriministern **Cyril Matthew**) att gå till blodigt angrepp mot tamiler runt om i landet, bränna ner deras egendomar, släpa ut dom på gator och torg för att klubba ihjäl dem med påkar och bräckjärn.

Och när landet stod i lågor efter ett av de värsta etniska illdåden då går Jayewardene ut med ett tal där han ropar ut sin förståelse för "det singalesiska folkets rättmätiga krav" och han talar om en nation som varit odelad i två tusen år trots att varje lankesisk grundskoleelev vet att Sri Lanka inte enades förrän 1815.

Dessa mörka veckor i juli 1983 var inledningen till årtal av långtgående övergrepp mot de mänskliga rättigheterna, övergrepp som förstärktes av undantagslagar som friade brottslingarna och sakta men säkert ledde till den mörkaste perioden i landets historia, en period som vi fortfarande är mitt inne i.

Thomas Bibin

Framgångsrikt stipendieprogram fortsätter

En av de bästa investeringar som går att göra är utbildning. Det ger mångdubbelt mer än varje börsrekord, i synnerhet om de som utbildas skulle stått helt utan om de inte fått hjälp.

Detta var bakgrunden till att COPE bildades 1988 i Oslo. Syftet var att ge stipendier för yrkesutbildning till bättre behövande, dvs dem som inte ens syntes annat än som decimaler i utbildningsstatistiken; lankesisk ungdom från plantagedistriktet, syndindisk ungdom som "repatrierats" från Sri Lanka till TamilNadu efter att ha slavat på de lankesiska plantagerna i generationer.

Med 1995 års utgång kunde vi i COPE konstatera att vi nått vårt mål flera gånger om. De planerade 100 stipendiaterna blev ca 500 stycken, varav ett antal nu går på upploppet i sina utbildningar. Och förra året beslutades om en ny projektperiod tre år framåt för ca 1 miljon kronor.

Syftet är att därefter "lämna över" till våra samarbetspartners i Sri Lanka och i Indien som då ska självfinansiera verksamheten lokalt. Ett viktigt mål i projektet är att få stipendiaterna att engagera sig i sin bys eller sitt områdes allmänna utveckling. Det sker genom arbete i olika frivilligorganisationer eller genom att som t ex lärare ge stödundervisning, hjälpa till vid byggen, driva miljökrav o s v. I Sri Lanka är detta en del i att ge plantagearbetarbefolkningen en plats i det lankesiska samhället och i Indien handlar det om samma sak, dvs att "de repatrierade" kan integreras i det indiska samhället.

Och eftersom projektets målgrupp huvudsakligen är människor ur en av samhällets lägsta kaster så står det klart att detta inte är en lätt uppgift. Men en bra utbildning är helt avgörande.

COPE är beroende av ert stöd. Varje insamlad krona ger ytterligare fyra från Sida som valt att hjälpa COPE. Så vi ska skramla ihop över 200.000 kronor på tre år. Ni kan hjälpa oss!

Thomas Bibin
COPE

COPE

Council for the Promotion of Education among tea estate workers in Sri Lanka and repatriates to India

Klockstigen 8, 667 31 FORSHAGA

Tel.: 054-87 35 13

E-post: thomas@gbg.sr.se

Pg.: 429 22 01 - 3 COPE

Årsmedlemskap 200:-

Det politiska dödläget består

Calcutta 11 november 1996

Efter månader av velande och genomskingliga försök att undfly rättvisan åtalades den 30 oktober förra premiärministern **P V Narasimha Rao**, tillsammans med några av sina kabinetskollager för att ha tagit emot mutor, och i ett annat fall för förfalskning. I sällskap med en av sina forna kolleger tvingades han för första gången att i egen hög person inställa sig i domstolen, åtalad i ett brottsmål.

Samma dag inträffade ännu en spektakulär händelse. Fyra personer inom näringslivets yppersta toppskikt arresterades. En direktör och tre andra höjdare inom mångmiljardbolaget *Indian Tobacco Company* (ITC), ett företag som ingår i det multinationella konglomeratet *British American Tobacco* (BAT).

De arresterades i Calcutta anklagade för korruption – det talas om summor i storleksordningen 100 miljarder amerikanska dollar – och de fick tillbringa natten i polishäkte tillsammans med vanliga ficktjuvar och hallickar. Nästa dag ställdes de inför häktningsdomaren som beslutade hålla dem kvar i fängelseförvar. Åter fick de likt vanliga kriminella ta del av de fruktansvärda förhållandena i indiska fängelser.

Politiskt dödläge

Men bortsett från dessa utåt sett uppseendeväckande händelser är den politiska situationen i grunden oförändrad. Dödläget i parlamentet, som jag förut kallat för ett negativt jämviktsförhållande bygger på att alla de tre stridande krafterna – BJP, Kongressen och United Front – är svaga.

Detta framgick med all tydlighet av resultatet från delstatsvalet i Indiens mest folkrika delstat Uttar Pradesh, och i de fyllnadsval som hölls till omkring femtio platser i delstatsparlament runt om i landet.

I Uttar Pradesh visade sig BJP tillsammans med sin mindre allianspartner Samata Party under **George Fernandes** ledning, liksom i vårens parlamentsval bli det största blocket genom att vinna 177 platser av 425 möjliga, men alltså en god bit under egen majoritet.

United Front, med **Mulayam Singh Yadavs** Samajvadi Party som starkaste medlem, hamnade på andra plats med 134 mandat, och Bahujan Samaj Party (BSP), ett dalitparti lett av parhästarna **Kanshi Ram** och **Mayavati**, och med kongresspartiet hängande i svansen, fick 100 platser av vilka 33 tillföll kongresspartiet. Vad gäller mängden röster fick BJP 32 procent, en tvåprocentig nedgång jämfört med Lok Sabha-resultatet, medan Samajvadi Party och BSP erövrade 28 procent och 26 procent, 8 procents respektive 6 procents

ökning gentemot Lok Sabha-resultatet.

Ställd inför detta oavgjorda valresultat beslöt delstatens guvernör, med rätta eller ej, att inte låta BJP bilda regering. I stället lät han centralregeringen införa direktstyre, fast utan att upplösa delstatsparlamentet.

Guvernören befinner sig dock under press att likväl ge BJP en chans. Men partiets möjligheter att vinna en förtroendeomröstning i delstatsparlamentet är inte stora.

Fyllnadsvalen till de olika delstatsparlamenten gav samma bild av obeslutsamhet. Kongresspartiet fick 17 platser medan BJP och dess vänner fick 16 och United Front med sina allierade 14.

Sökande efter alternativ

Valresultaten visar därmed att sökandet efter ett hållbart alternativ till den indiska politikens dekadenta gammelparti, Kongressen ännu pågår. Ett sökande som kan sägas ha inletts redan för tre decennier sedan, 1967, då Kongressen i valet tappade kontroll över hälften av delstatsregeringarna.

Den första regeringen någonsin i New Delhi vars bas är den så kallade tredje kraften, det vill säga ett alternativ till Kongressen som inte förlitar sig på extremhöger-fundamentalisterna i BJP, förefaller inte ha blivit någon framgång.

Inte nog med att den nuvarande United Front-regeringen för sin överlevnad är beroende av kongresspartiets stöd, utan därtill kommer att regeringens många brister, dårsaker och svagheter ser ut att leda mot en tragikomisk final.

Med andra ord: Medan mycket av dess uppträdande för stunden kanske bara väcker åtlöje kan dess slutgiltiga fall få allvarliga konsekvenser, i det att hela idén om att det skulle kunna finnas ett livskraftigt och önskvärt alternativ till Kongressen och BJP misskrediteras.

Dystert facit

United Front-regeringens facit är ganska dystert. För det första är den bondske premiärministern **Deve Gowda**, en i grunden obetydlig småstadspolitiker, alltför oartikulerad och oansenlig för att göra vidare intryck. Han tycks sakna grepp om den nationella och internationella politikens labrynter.

Samtidigt som han misslyckas med att fatta avgörande beslut är han fullkomligt godtycklig i administrativa frågor. Exempelvis utsåg han såväl ny chef för den federala undersökningsbyrån (CBI) och guvernör för Uttar Pradesh utan att ens rådföra sin inrikesminister. Den nye CBI-chefen har redan upprepade gånger blivit tillrättavisad av högsta domstolen för tvevelaktiga sätt att agera – och brist på agerande.

Premiärministern har också i många fall uppträtt obetänksamt, som när han vid upprepade tillfällen gjort privata visiter till den före detta premiärministern Rao, avlagt en vad han själv kallar "artighetsvisit" till den ökände Shiv Sena-bossen i Bombay **Bal Thackeray**, och dessutom hållit en nattlig överläggning med presidenten i Indiens högsta domstol, i ett läge då avgörande fall väntade på domslut.

Premiärministern och hans närmaste har redan hamnat i konflikt med vänsterfronten, dominerad av CPI(M), i frågor som rör privatisering av statliga företag och kring Deve Gowdas sätt att verka.

Även konflikten mellan de tre sydindiska partierna som ingår i koalitionen, Tamil Manila Congress, Telugu Desam Party och Janata Party-enheten i Karnataka, över hur flodvattnet i regionen ska fördelas hotar koalitionen stabilitet.

Därutöver har gigantiska ekonomiska skandaler i Bihar, i vilka chefsministern och Janata Dal-ledaren **Laloo Prasad** är inblandad, allvarligt underminerat trovärdigheten hos Janata Dals största och starkaste delstatsenhet.

Narasimha Rao utbytt

I en parallell utveckling har Narasimha Rao ersatts som ledare för kongresspartiet av **Sitaram Kesri**, före detta partikassör och rutinerad politruk. Något som förbättrat utsikterna att skapa en ny image åt kongresspartiet, och rusta det för att åter inta en mer aktiv roll. Kesri försöker och har till viss del också lyckats med att locka tillbaka en del av de revolverande Kongressfraktionerna och deras parlamentsledamöter till moderpartiet.

"Liberaliseringens" skyddsänglar, inhemska och internationella, är inte alla lyckliga över United Front-regeringens insatser, och arbetar i det fördolda för förändring och maktskifte. Med den växande klyftan mellan vänstern och Deve Gowdas närmast förtrogna, och med en viss omgruppering inom kongresspartiet drömmer en del politruker om en ny koalition mellan ett något förnygrat kongressparti och mera högerinriktade segment av United Front. En sådan konstellation skulle kunna ledas av antingen förra finansministern **Manmohan Singh** eller den nuvarande **Chidambaram**, som var handelsminister i Narasimha Raos regering, båda ryktbara för sin liberaliseringsiver och skicklighet.

Inom ramen för dagens dödläge och stagnation kanske vi får bevittna lite rörelse – nämligen den tillbaka till ruta nummer ett.

Ajit Roy

Översättning: Zac O'Yeah & Lars Eklund

Calcuttas trottoarer rensade från gatuhandlare

Myndigheterna i Västbengalen som har ambitionen att förvandla Calcutta till ett skyltfönster för internationell handel har nu tagit ett stort steg närmare det målet sedan man i en snabb polisaktion avhyst tusentals småhandlare från stadens gator och trottoarer.

Operationen inleddes vid midnatt natten till söndag 24 november då kommunanställd personal tillsammans med polis röjde trottoarerna. Bulldozrar användes för att riva de oändliga rader av basarstånd som gatuhandlarna uppfört de senaste 20 åren på i stort sett alla gator och trottoarer i staden.

Första etappen i uppröjningen, som benämns *Operation Sunshine* genomfördes samtidigt i områdena Hatibagan, Brabourne Road, Shyambazar, Behala, Kalighat och Lake Market, där man haft en stor koncentration av gatuhandlare.

Handlarna svarade på måndagen med omfattande protestaktioner runt om i staden, det uppstod sammanstötningar med polisen och man satte eld på bussar, spårvagnar och privatbilar. Men gatuhandlarna insåg snart att de inte kunde stoppa avhysningen med våldsmedel, och de började själva montera ner de bodar som ännu fanns kvar.

– Det blir bäst för oss alla om de självmant ger sig av, sade den kommunistiske transportministern **Subhash Chakraborty**, som är drivande kraft bakom evakueringen.

Beslut på högsta nivå

Människor i de berörda områdena av Calcutta blev hänförda eftersom aktionen mot gatuhandlarna gav de boende tillbaka de öppna ytor på gator och trottoarer som man inte sett till på 20 år. Många hade nästan glömt bort känslan av att promenera på en ren trottoar eller färdas i jämn fart på stadens huvudgator.

– Vi är fast beslutna att göra Calcutta mera dräglig att bo i än någon annan indisk storstad, sade **Kanti Ganguly**, representant för CPI(M) i kommunstyrelsen och en av de inblandade i polisinsatsen.

För Subhash Chakraborty var det dock inget lätt beslut att inleda *Operation Sunshine*, för många inom hans eget parti CPI(M) liksom i andra partier i den styrande vänsterfrontskoalitionen har vid olika tillfällen opponerat sig mot planerna. Men Chakraborty som är en handlingens man inledde operationen sedan han försäkrat sig om stöd från ledande partifunktionärer och fått ett personligt godkännande från Västbengalens chefsminister **Jyoti Basu**.

Basu och andra höga partiföreträdare lyckades sätta munkavle på den kommu-

En typisk bild från Calcutta, där under decennier gatuhandlare tagit över trottoarerna. Nu har den kommunistiska regeringen beslutat ändra på den bilden. I en spektakulär aktion har tusentals bodar rivits med bulldozrar.

FOTO: BRITT HÖRNSTEDT

nistiska fackliga centralorganisationen CI-TU, som annars brukat ställa upp för gatuhandlarna. Därmed fick Chakraborty det manöverutrymme han behövde.

I kommunstyrelsen lyckades CPI(M):s tungviktare, bl a **Kanti Ganguly**, neutralisera de krafter som stött gatuhandlarna, och gjorde det därmed möjligt för Calcuttas rättfråme Municipal Commissioner (kommunens administrativa chef) **Asim Burman** att genomföra operationen på stadens gator.

– Detta kunde aldrig ha skett om inte politikerna ställt sig bakom, förklarade Burman.

Skrämmer kongresspartiet

Operation Sunshine skrämmer oppositionen, kongresspartiet. För om aktionen lyckas fullt ut kan det innebära att vänstern, och i synnerhet CPI(M), åter vinner Calcuttabornas hjärtan, och då på bekostnad av kongresspartiet. Farhågorna är inte ogrundade eftersom partiet i valen som hölls i våras tog hem huvuddelen av mandaten i Calcutta just genom att kritisera vänsterkoalitionens likgiltighet gentemot de allt sämre levnadsförhållandena i staden.

Om vänstern lyckas med att öka livskvaliteten i Calcutta ligger kongresspartiet sämre till inför valen år 2001.

Som väntat ställde sig dock det av fraktionsstridigheter svårt härjade kongresspartiet, genom den fackliga centralorganisation som partiet kontrollerar – INTUC – bakom en 12-timmars *bandh*, generalstrejk i protest mot den omänskliga be-

handling som gatuhandlarna utsatts för. Strejken som lamslog kommunikationer och handel genomfördes den 27 november.

Bland vänsterfolk finns det de som är rädda att *Operation Sunshine* kommer att kosta vänstern röster i nästa val, eftersom ett angrepp mot gatuhandlarna negativt kan påverka inställningen bland massorna av fattiga människor på andra håll i delstaten. Men CPI(M):s partiledning köper inte det resonemanget, eftersom man tror att flertalet gatuförsäljare i staden i själva verket är affärsmän som visserligen en gång börjat i liten skala men sedan stannat kvar på trottoarerna trots att affärerna blomstrar. Och dessutom, argumenterar partiledningen, om dessa försäljare hade sympatiserat med vänstern hade det inte gått så uselt för vänsterpartierna i det senaste valet. Nej, i stället räknar man med att *Operation Sunshine* kommer att ge massor av nya väljare.

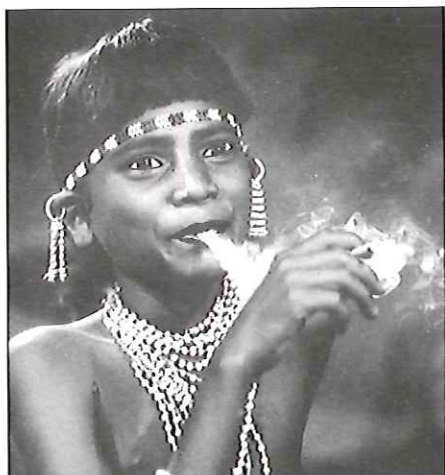
Varför kommer då uppröjningen nu? En direkt anledning är att Calcutta i januari 1997 står som värd för en internationell konferens, anordnad av Indiska Industriförbundet och med deltagande av brittiske premiärministern **John Major** och andra prominenta regeringsmedlemmar.

Västbengalens regering, angelägen om att sälja Calcutta till en kräsen internationell publik, kan inte kosta på sig att låta gatumiljön skämmas av fula bodar.

Malabika Bhattacharya

The Hindu 27 november
<http://www.webpage.com/hindu/today/index.html>

Inget kvar av Chendrus drömmar

Chendru i Arne Sucksdorffs legendariska film "En djungelsaga" från 1950-talet.

Naturligtvis gick det dåligt för Chendru, den charmige indiske pojken i *En djungelsaga*, Arne Sucksdorffs film som fascinerade så många av oss för 40 år sedan.

Jag skriver "naturligtvis" för hela livsscenarioet för *adivasis* eller skogsfolket som landets etniska minoriteter kallas är fortfarande som etsat i helvetet.

Oavsett förutsättningar, ambitioner och strävanden så krossas alla deras drömmar om en dräglig tillvaro.

Stamfolk i Indien har mindre chanser att befria sig från sina bojor i dag än då republiken var ung och framtidsoptimismen fyllde allas hjärtan och författningens retorik om jämställdhet och ett rättvist samhälle fortfarande togs på allvar.

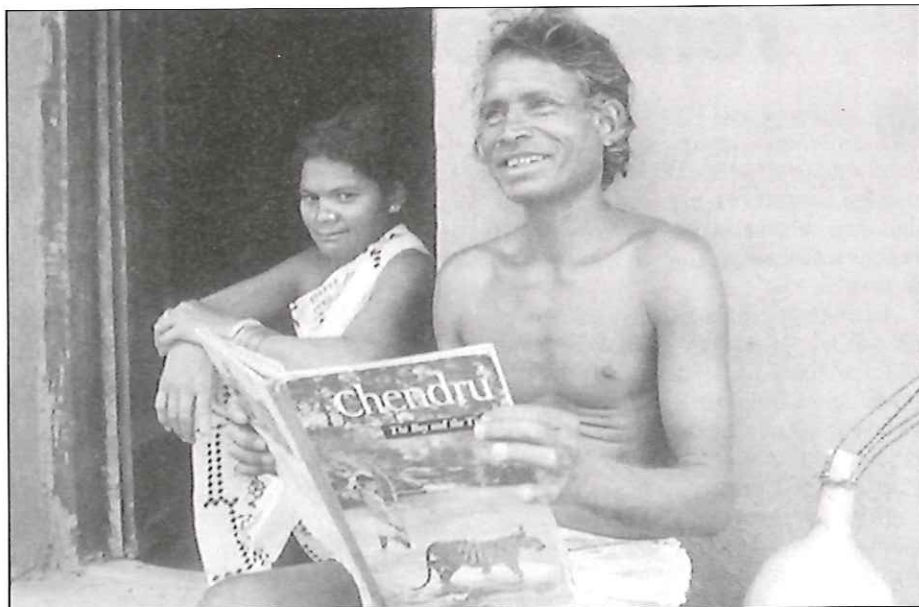
Kulturell vilshenhet

För Chendru, som tillhörde muriastammen, blev sannolikt också de fyra månader som han tillbringade i Sverige till ett oöverkomligt handikapp, en kulturell vilshenhet och ett slags inombords främlingskap.

India Today, subkontinentens populäraste magasin, har hittat Chendru i hans hemby i Bastar-distriktet i Madhya Pradesh, i centrala delen av landet, och tar hans öde som intäkt för stamfolkens allt grymmare lott.

Chendru var tio år gammal då hela hans tillvaro ändrades över en natt. Av alla pojkar i den lilla byn Garh Bengal så utvaldes just han att spela huvudrollen i den svenska filmen. Han minns uppståndelsen i hela bygden, för filmteamet stannade i över ett år och många kom från fjärran för att titta på inspelningarna. Astrid Bergman-Sucksdorff gjorde samtidigt en fotoillustrerad saga i bokform, kallad *Chendru får en tiger*.

I den har Chendru fått en liten tigerunge som hans pappa fångat under jakt i djungeln och deras äventyr med inkräktare och vilda djur, ormtjusare, fakirer och heliga

Chendrus enda minne från tiden som filmstjärna är ett exemplar av en indisk utgåva av barnboken om äventyren med tigern. Han bor kvar i sin by i djungeln i Madhya Pradesh.

FOTO: INDIA TODAY

män väckte många svenskars intresse för det då mycket fjärran och exotiska Indien.

När Chendru var 13 år for han och hilsade på Astrid Bergman-Sucksdorff i Sverige, och det var ett otroligt äventyr för en pojke som aldrig varit utanför sin lilla by, aldrig åkt buss eller tåg. Allt han minns nu är kylan som till och med gjorde att man kunde gå på sjöarna utan att bli våt och snön som var så rolig att leka med. Han berättar också om all konstig mat som han bjöds på och om blåbären som han plockade i den "svenska djungeln".

Han lärde sig att tala en hel del svenska men det enda ord som fastnat är "pojken", som han säger att alla kallade honom. Han åkte med runt landet på filmvisningar och föreläsningar i skolor och var hela tiden omsvärmad.

När han återvände hem var han kändis i hela distriktet och det var mycket folk som mötte honom när han kom med tåget. Men hans jämnåriga kamrater pekade finger: han var ju lustigt klädd i långa byxor och kavaj... Och så uppträdde han annorlunda. "Långbyxan" fick han heta.

Det var först när han vuxit ifrån sina svenska kläder som tillvaron blev mer normal.

Enda minnet kvar

Det stora modellflygplanet som han hade haft med sig gick snart sönder och det enda minnet som är kvar i dag är ett exemplar av barnboken om Chendru. Den förvarar han i ett låst skrin i sin sons hus eftersom "den är säkrare där".

Hans ögon tåras när han stolt visar upp den för fotografen.

Hans liv blev inte alls som hade hoppats. Drömmarna om att studera och "bli en

stor man" krossades när pappan tvingade honom att lämna skolan efter femte klass för att bidra till familjens överlevnad.

– Vad har man annars barn till, sa han.

I många år slet Chendru ont på den lilla jordbit som pappan odlat upp och som bara gav mat för en liten del av året. Resten fick han samla i skogen. Han fick också jobba åt andra för mindre än en krona om dagen och sedan 15 år så är han daglönare hos vägverket.

Pengarna går till sprit

Det mesta av pengarna som han tjänar – 4.50 om dan – går till sprit, förbannelsen för de flesta skogsfolk.

– Chendru passade inte i Sverige och besöket där gjorde att han heller inte passade hemma i byn, säger antropologen Niranjana Mahavar i närliggande staden Raipur som i många år studerat skogsfolkens traditioner.

I dag är Chendru märkt av sjukdom och han håller sig ofta för sig själv. Han har varit gift två gånger, har fyra barn som nu är vuxna och han lever i en liten stuga byggd av lera.

Leende berättar han att "mamma Astrid" hälsat på honom i byn ett par gånger efteråt och att han då återupplevde många barndomsminnen. Men de pengar som hon gav honom gick snabbt åt till sprit.

– Skogsfolken är nedtrampade av alla, säger han till journalisten.

Det enda som han önskar sig i dag är att få visa filmen för hela byn.

– Jag skäms för att ingen av dem har fått se den. Och själv vill jag också se den innan jag dör.

Bo Gunnarsson

Plågsamt svårt att hitta sig själv

Astrid Trotzig: Blod är tjockare än vatten. Bonniers.

För en tid sedan såg jag Astrid Trotzig läsa ur sin bok *Blod är tjockare än vatten* i TV-programmet *Röda Rummet*.

Astrid Trotzig adopterades från Sydkorea i början av sjuttioalet. I sin debutbok beskriver hon det svåra i att vara adopterad, att inte känna sitt ursprung men också utsattheten i att inte se ut som alla andra.

Det kalla, grönaktiga studiolyuset förstärkte hennes sårbarhet och inte blev det bättre då hon slog sig ned vid samtalsbordet.

Den stora Litteraturkritikern mumlade något om "just det att du inte är någon författare gör den här boken särskilt intressant", vilket nog var avsett som beröm. Astrid Trotzig bjöds aldrig riktigt in i samtalet. Trots avsnittets röda tråd, utanförskap på grund av utseende och ras.

Sökandet efter identitet

Den som är intresserad av hennes erfarenheter ska förstås läsa boken i stället. Författare, eller inte, hon har skrivit en mycket gripande bok om sökandet efter en identitet.

Svårigheten att både hitta sig själv och samtidigt känna att man ingår i en gemenskap, delar hon förstås med oss alla. Men, som hon säger, "när man är adopterad framstår allt som särskilt tydligt. Plågsamt tydligt."

I början av boken möter vi den fem månader gamla flickan som just hämtats av sina föräldrar på flygplatsen. I handen har hon en sidenväska med färgglada broderier, det enda minne hon har med sig från sitt hemland.

I slutet av boken återvänder den vuxna kvinnan från sitt första besök i Sydkorea. Samma föräldrar tar emot och hon kommer på ett sätt tomhänt den här gången också. Kvar på hotelrummet i Söul ligger nämligen hennes anteckningsbok, fylld av detaljer, formuleringar och reflektioner. Och, visar det sig, boken kommer aldrig tillrätta.

Kanske är det på grund av de borttappade anteckningarna som beskrivningen av Sydkorea är bokens svagaste del.

Ensam och vilsen går hon runt i en kultur där hon visserligen ser ut som alla andra men ändå känner sig mycket främmande. Till skillnad från Sverige där människor ib-

Astrid Trotzig berättar om det svåra i att vara adopterad i sin debutbok.

land blir förvånade över att hon "talar så bra svenska" kan sydkoreanerna inte förstå varför hon inte talar som de.

Främlingskapet i, men glimtvis också igenkännandet av, den "egna" kulturen ger inte den nerv åt läsningen som man förväntar sig. Kanske behövs ännu en resa tillbaka för att bättre gestalta mötet med ursprungslandet.

Nej, *Blod är tjockare än vatten* är bäst då den skildrar förhållanden på hemmaplan. Svårigheten att få storasyster, också född i Sydkorea, att vilja prata om adoption. "Man kan inte skylla allt på att man är adopterad."

Rasismen värst

Astrid Trotzig beskriver också hur människor, även nära vänner, ibland glömmer bort hennes svenska identitet. En väninna berättar om sitt stora intresse för svensk bygdehistoria och tillägger "det kan ju inte du vara lika intresserad av".

Men värst är ändå rasismen och "de som i ord eller handling gör rasistiska ställningstaganden" utan att vara medvetna om det.

Vanliga (?) svenskar som med föraktfulla blickar säger eller skriker "åk tillbaka till Kina".

"Jag har alltid varit rädd. För att jag ser annorlunda ut. Jag har aldrig tyckt om det", skriver Astrid Trotzig och fnyser åt påståendet att skinnhuvuden inte ger sig på adoptivbarn från Korea för att de är så "accepterade".

Boken kännetecknas av ambivalens inför adoptioner och kan nog provocera den

som anser att adoptioner – och barn över huvud taget – är en självklar rättighet.

Även om Astrid Trotzig tycks ha försonats med att hon själv är adopterad "så skulle jag ändå vara tveksam till att själv adoptera ett barn".

Men som sagt, försoningen är mer i förgrunden än förtvivlan och ilska. "Kanske har jag verkligen insett att även om man hittar svaret på frågan om sitt ursprung löser det inte någon identitetsproblematik."

Blod må vara tjockare än vatten men det finns något som är ännu tjockare. Läs boken så får ni veta!

Katarina Sandström

SYDASIEN har två gånger publicerat temanummer om adoptioner med anknytning till Indien och Sri Lanka. De aktuella numren, 3/84 och 2/92, finns fortfarande att beställa. Vi säljer ett paket med nio nummer som innehållit adoptionsmaterial, inklusive temanumren, för 140 kronor. Beställ genom att sätta in pengar på vårt postgiro 79 54 96-9, SYDASIEN. Märk talongen "Adoptionspaket".

En konstig pojke från Colombo

**Shyam Selvadurai: Funny boy —
inte som andra.**

Översättning Leif Janzon

Natur & Kultur

När mammas dörr låstes för sjuårige Arjie och han aldrig mer får se henne klä sig i sin vackra sari är det som om han blivit utdriven ur paradiset, han gråter förtvivlat... Hans älsklingslek har varit brud och bröllop med flickorna, och själv har han (iförd en gammal sari) spelat brudens roll. Men tack vare en skvallrig kusin har han nu utlämnats åt de vuxnas hån och förfäran.

Pappa börjar undra om hans son håller på att bli "konstig", i klartext homosexuell. Mamma stänger sin dörr och man försöker tvinga Arjie spela kriket med pojkarna. Det är ett av många smärtsamma avsked i **Shyam Selvadurais** debutroman, gestaltat med exakt, ömtålig känslighet.

Utdraget uppbrott

Arjie, yngste son i en välbärgad tamilsk familj från Sri Lankas huvudstad Colombo, berättar i sex gripande kapitel om sitt utdragna uppbrott från barndomens värld. Redan från början vet vi dessutom att till sist inte bara Arjie utan hela familjen har tvingats bryta upp – liksom för övrigt författaren själv och hans familj – fly till Kanada.

Det är lätt att identifiera sig med Arjie. Han är utsatt, i underläge, och samtidigt har han kvar en tillit till de sina som hindrar honom från att egentligen bli bitter.

Att han är annorlunda tvingar honom ti-

digt att skärpa blicken för de stränga, dömande samlevnadsmönstren och gör honom instinktivt till förtrogen med alla som – liksom han själv – kommer i konflikt med dem.

Långa tider lever Arjie i ett gungfly av hemligheter, förtroenden och dubbelspel. Hans unga bortförlovade faster är kär i en singales, en kärlek som redan i fredstid stöter på en mur av fördomar. Hans mamma får besök av mannen hon aldrig fick gifta sig med, också han från ett minoritetsfolk.

Arjie själv skickas av pappa till en internatskola för att "bli man". Men just där vågar han till sist, efter att ha mött en singalesisk pojke, själv ge och ta emot förbjuden kärlek.

Självklart blir meningslöst

Övertygande gestaltar Shyam Selvadurai upplevelsen av hur det som i går var självklart idag har blivit meningslöst och överklagt. Hans fasters arrangerade bröllop, med en förmögen utlandstamil, blir lika vackert som det till att börja med tedde sig i Arjies serietidningsfärgade fantasier.

Men nu vet han att fastern måst offra sin kärlek till en singales, definitivt sedan de etniska motsättningarna på Sri Lanka skärpts på allvar. I norr opererar tamilgerillan, en hämndlysten singalesmobbb har överfallit ett tåg och till de många svårt misshandlade tamilerna hörde Radha.

Arjie iaktar Radha och ser att hennes blick har "mist sin värme". I en stark scen flyr han den påkostade bröllopsmottagningen: ute i köksträdgården möter honom det låtsas-altare som för bara några minuter sedan tedde sig som viktigast av allt,

centrum för bröllopsleken. Nu är det ned-sölat av regnet och blomstergirlanderna ligger "upprivna och krossade på marken".

Långsamt börjar Arjie inse att han inte bara är utsatt för att han är "konstig" utan också som en del av sitt folk. Att Arjies pappa kan sola sig i glansen från sitt nyförvärvade turisthotell förmår länge dölja att tamilerna utgör en hatad och ofta avundad minoritet.

Allt uppslukas av konflikten

Visst har pappan singalesiska vänner och anställda, visst sätter han sin son i singalesiska klasser – Arjie kan inte ens tala tamil! Inte ens de mest förödmjukande eftergifter från pappans sida, inför hot från singales-

Finstämmd berättelse från en traditionell tamilby

Jean Arasanayagam: Peacocks and dreams.

Navrang

Jean Arasanayagam är en lankesisk författare som blivit mer och mer uppmärksam, också utomlands, för sina dikter om inbördeskrigets fasor.

Hennes noveller och dramer är mindre kända. En stor del av hennes tidigare författarskap, särskilt det på prosa, har legat outgivet eller finns gömt i stencilerade häften som publicerats på eget förlag.

Nu har emellertid New Delhiförlaget *Navrang* samlat en del av Arasanayagams prosatexter från åttiotalet i volymen *Peacocks and dreams*. Sjutton av de nitton texterna har hämtade från den prisbelönta

(men alltså hittills inte utgivna!) *Bhairava – childhood in Navaly* (1984).

I sin presentation av Jean Arasanayagams författarskap (SYDASIEN 2/89) betecknade **Anders Sjöbohm** texterna som "ett stycke folklivsskildring från en tamilpojkes horisont".

Jean Arasanayagam, själv gift med en tamil från den lilla byn Navaly i staden Jaffnas närhet, har haft sin makes berättelser som inspirationskälla. "På en finstämd och konturskarp sakprosa skildras åldriga riter och traditioner, vismän och historieberättare, skräcken inför mötet med det övernaturliga och med skollärarens käpp", skrev Anders Sjöbohm.

De två resterande texterna är hämtade ur novellsamlingen *The cry of the kite* (1984)

och förenar – fortfarande enligt Sjöbohm – "en ljusomstrålad, meditativ landskapskildring med iakttagelser från ett traditionellt tamilsamhälle som blivit marginaliserat av den moderna tidens utveckling. Å ena sidan ljus och solhetta, eftermiddagsstillhet och bländande silverreflexer från havsytan, vinden i palmyrahpalmerna, rökmolnen från strändernas likbål. Å andra sidan tiden – förstöraren: På tio år har familjer skingrats och halvt feodala lojaliteter urholkats, heliga plikter upphört att utföras, gudabilder vittrat sönder och odlingsar blivit eftersatta."

Boken är utgiven av förlaget Navrang, RB-7 Inderpuri, New Delhi 12, India. Den kostar 95 rupees.

Ofullständig u-landskatalog

Forskare och Journalister med U-landsinriktning
Globala Nätverket 1995
Box 15068, 104 65 Stockholm,
e-post: jsaganger@nn.apc.org

Info-katalogen Asien
Kanger Förlag 1996
Tiundag. 57, 752 30 Uppsala,
e-post: kimk@algonet.se

Katalogen över u-landsinriktade forskare och journalister är en riktig guldgruva när man vill ha tag på folk som kan något om tredje världen och globala frågor. Katalogen rymmer 390 namn och fler lär det bli eftersom en ny utgåva kommer inom kort. Ett utförligt index över världsdel, region och land liksom ett ämnesindex gör katalogen lätt att använda. Klart rekommendabel, alltså.

Kangers Asienkatalog är betydligt bredare med grundinformation om länderna, förteckning över organisationer, beskickningar, litteratur, musik, reseklubbar & -byråer, utbildningar etc med anknytning till Asien. En hel del kul och obehövt vetande. Annat som överraskar. Vem visste att Sri Lanka har ett konsulat i Lindome exempelvis?

Kangers katalog verkar dock vara under uppbyggnad och är bitvis ofullständig. Det syns inte minst i förteckningen över författare i Asien. Det väldiga Indien får 14 namn, varav Tagore är ett. Inte ett ord om språkområde, region, om de finns i översättning eller urvalskriterier. Och lilla Sri Lanka som varje läsare av SYDASIEN vet har en bred litteratur finns inte med alls.

Dessutom är Kangers stencilkatalog i A4-format dyr, 180 kronor för 70 sidor. Nätverkets katalog på 150 tryckta sidor (A5) kostar bara 60:-. Det talar inte för Kanger.

Thomas Bibin

Utveckling i otakt

Indien – utveckling i otakt är namnet på nummer 8 av Utrikespolitiska institutets serie "Världspolitikens dagsfrågor". Titeln syftar på landets snabbt växande industriproduktion som existerar jämsides med ett i stora delar stagnerat jordbruk.

Bakom numret ligger Bo Kage Carlsson. Till vardags är han journalist på Svenska Dagbladet med Asien som specialitet. På 31 sidor i pocketformat sammanfattar han på ett enkelt och tydligt sätt det politiska och ekonomiska läget i Indien just nu. Bra läsning för "indien-nybörjaren" som snabbt vill skaffa sig en överblick. Kanske en lämplig introduktion för de skandinaver som vill in på den snabbt växande marknaden?

Thomas Bibin

Foto: LARS EKlund

siska extremister, hjälper. Till sist upplukas allt av denna konflikt.

Det sker i sjätte och sista kapitlet och då byts den stillsamma, känsliga berättartonen mot dagbokens hektiska nu. Det är juli 1983 och pöbeln regerar Colombo, pöbeln som letar efter sina offer med hjälp av officiella vallängder. Nu är det livsfarligt att vara tamil, sak samma om man håller på traditionerna eller är "kons-tig"; att Arjies familj över huvud taget överlever kan de tacka hyggliga singalesiska grannar för.

Funny boy är en intensivt levande, laddad och många gånger spännande roman. Den är därtill väl översatt men jag undrar

om inte många kommer att undra om *appa*, *amma* och *appachi* är egennamn innan de får klart för sig att de betyder "pappa", "mamma" o s v.

Ordförklaringarna är lite ofullständiga. Likaså har jag svårt att förstå varför man skriver som *Radha Aunty* och *Daryl Uncle* om vuxna släktingar och bekanta. Varför inte lika gärna "farbror" och "faster" eller åtminstone "tant"! Dess invändningar till trots kan jag inte säga annat än att *Funny boy* är en av de bästa om inte den bästa roman jag någonsin läst om Sri Lanka.

Anders Sjöbohm

Guidebok om Sri Lanka i mesigaste laget

Barlas, Robert & Wanasundera,
Nanda P: Culture Shock! Sri
Lanka
Times Editions 1992

Det är en lite speciell guidebok detta. Den ingår i en serie Culture Shock!-böcker om diverse länder världen över, uppenbarligen med ambitionen att på ett lättasamt sätt informera om seder och bruk. I fallet Sri Lanka finns ju goda skäl att göra detta, även om risken är att det blir mest kuriosas. Och den innehåller dessutom inga praktiska tips om hotell, restauranger, adresser eller telefonnummer.

Den "kulturrelativistiska approachen" ger skäl till att vara skeptisk dock.

Texterna belyser författarnas egna uppfattningar – och ger sig i och för sig inte ut för mer heller. Se t ex det historiska avsnittet som är sett med officiella och/eller singalesiska glasögon.

Och att tamilernas inflytande i landet skulle bero på deras engelska språkkunskaper är en av många förvirrande generaliseringar. Liksom påståendet att JVP bildades för att motverka de tamilska politiska kraven.

Det är väl också i mesigaste laget att påstå att det lankesiska folket är ett av de snällaste och vänligaste folken i världen.

Inte mot varandra, skulle jag vilja säga.

Thomas Bibin

AFGHANISTAN

Civilbefolkning i kläm

□ Sedan talibanerna i oktober erövrade huvudstaden Kabul har civilbefolkningen drabbats svårt. Civila hamnar i frontzonen när talibanerna kämpar mot sina politiska motståndare. Amnesty International och andra internationella organisationer har uttryckt allvarlig oro för civilbefolkningens säkerhet.

Najibullah mördad

□ Den tidigare kommunistiske presidenten **Najibullah** hängdes i en lyktstolpe dagarna efter talibanernas inmarsch i Kabul. Najibullah har alltsedan mujahedinernas seger 1992 levt under FN:s beskydd i ett hus i staden. Talibanerna vägrade dock att acceptera FN-husets diplomatiska immunitet.

INDIEN

Rättegången inledd mot Rao till slut

□ Efter att under lång tid ha förhalat åtalet inleddes i slutet av november rättegången mot före premiärministern **Narasimha Rao** och den supekta gurun **Chandraswami**. De beskylls för att ha tagit emot stora mutor från en indisk affärsman bosatt i England. Flera andra åtal för brott begångna under sin politiska karriär väntar på Rao.

Stalin styr i Chennai

□ För ett år sedan beslutades att staden Bombay skulle byta namn till Mumbai, och det genomfördes också. Därefter har också den sydliga storstaden Madras genomgått namnbyte. Sedan några månader tillbaka heter staden numera konsekvent Chennai. Borgmästaren heter för övrigt **Stalin**, och är son till den tamilske chefsministern **Karunanidhi**.

Och chansen är stor att det blir fler namnbyten på indiska städer inom kort. I delstaten Bihar föreslog nyligen delstatsparlamentets talman **Deo Narayan Yadav** att huvudstaden Patna bör återfå sitt ursprungliga namn Pataliputra – och staten som sådan döpas om till Vihar.

Amnesty oroas över situationen i Kashmir

□ Amnesty International varnar för fortsatta brott mot mänskliga rättigheter i Kashmir. Detta sedan den nytillträdde delstatsministern **Farooq Abdullah** skärpt tonen mot separatisterna.

"De som ger upp är välkomna till oss, de som inte gör det kommer att dö" förklarade han inför en grupp journalister i slutet av oktober.

Militär och polis påstås ha fått order om att skjuta så fort de ser någon ur motståndsrörelsen.

AI har tidigare i höst kritiserat förhållandena inför och under både parlaments- och delstatsvalet. Civilbefolkningen har utsatts för påtryckningar från dels myndigheter, dels militanta grupper om att rösta respektive inte rösta.

Indiska myndigheter har fortfarande inte gett AI tillstånd att besöka Kashmir. En rapport, byggd på uppgifter från människorättsorganisationer och journalister, har lämnats från AI till inrikesdepartementet. En kommentar har önskats med ännu har ingen indisk myndighet hört av sig till AI.

Proteststorm mot Miss World-tävlingen

□ "En historisk förening mellan två av världens största civilisationer – Grekland och Indien!" Så lyriskt beskrev dagstidningen *The Hindu* i Chennai finaldagen på den hårt kritiserade och rigoröst bevakade Miss World-tävlingen i Bangalore. Efter flera mil av poliseskort och demonstranter utanför hotellet kunde till sist Miss Grekland krones till segrare. Efter ett svalnande intresse i väst har tävlingen börjat gå på export efter 39 år i London. **Amitabh Bachchan Corp. Ltd.** heter den indiska arrangören som fått mycket kritik från både kvinnogrupper och religiösa fundamentalister.

Byggandet av Narmadadammen

□ i nordvästra delen av landet har väckt motstånd bland befolkningen. Utbyggnad av vattenkraft kritiseras i Indien för att låta de 40.000 familjer i de 245 byarna i dalen nedanför dammen bo kvar, och inte som i Sverige, för att rädda fisket och den sköna naturen. Regeringarna i delstaterna Gujarat, Madhya Pradesh, Maharashtra och Rajasthan har nu enats om att minska höjden på dammen från 455 till 436 fot (cirka 145 meter) och Janata Dals premiärminister **H D Deve Gowda** kunde som initiativtagare till mötet mellan staternas regeringschefer raka in ett årens pris bestående i att ha räddat åtminstone 11.000 människor i 67 byar från den kostsamma och påtvingade förflyttningen.

Denguefeber kräver nya liv i New Delhi

□ Denguefebern är en akutartad virusjukdom som sprids av gula febern-myggan *Aedes aegypti*. Den influensaliknande sjukdomsbilden kännetecknas av kraftiga muskel- och ledsmärtor vilka framkallar spasmer. Ofta hör utslag till sjukdomsbilden. Tillfrisknandet tar som

Billy Butt är på jakt efter sina rötter

Kanske fann han vad han sökte. Billy Butt matchad av Aftonbladet.

regel lång tid och immunitet genom vaccin räcker bara mellan ett och två år. Bland barn i Östasien har under senare år en allt vanligare form av sjukdomen uppstått, med blödningar och påföljande skadechock. Denna har nu nått Indien. En epidemi av detta slag som bröt ut i augusti har hittills krävt 322 dödsoffer. Malaria, gula febern, borrelia och denguefebern är sjukdomar som sprids när monsunregnen får myggans ägg att kläckas.

Skyhöga hyror på kontor i Bombay

□ Bombay har klättrat upp på toppen av listan över dyraste kontorslokaler i världen. Under årets första sex månader har hyrorna höjts med sex procent och är nu uppe i 1 700 dollar per kvadratmeter. Därmed har Bombay precis "gått om" tidigare ettan Tokyo.

MALDIVERNA

Journalist fängslad

□ Frilansjournalisten **Mohammed Nasheed** dömdes i april till två års fängelse av en domstol i Malé för kommentarer han gjort i en tidskrift i Filippinerna om de allmänna valen som hölls i Maldiverna 1994 och om presidentvalet 1993. Nasheed har redan upprepade tillfällen fängslats av politiska skäl. Efter att ha suttit i interneringscell i 18 månader dömdes han 1992 till tre års fängelse, men släpptes den gången efter ett år.

PAKISTAN

Kritiska journalister trakasseras

□ Amnesty International fördömer i en rapport i oktober den pakistanska regeringens övergrepp mot 12 jour-

nalister i landet. Journalisterna beskylls ofta falskeligen för att ha begått brott. Ett uppmärksammat fall gäller **M H Khan** vid Karachitidningen *The Dawn*. Efter att ha publicerat skakande bilddokument från centralfängelset i Hyderabad, där fångarna hålls i järnkedjor, beslutade regimen att arrestera journalisten bakom avslöjandena – i stället för att åtala den fängelsepersonal som bevisligen begått brott.

Journalisten **Zafaryab Ahmed** vid Lahoretidningen *The News*, som utrett omständigheterna kring mordet på matt-pojken **Iqbal Masih**, har också åtalats. Han anklagas för uppvisning och för att ha "exploaterat mordet på Iqbal". Efter sex veckor i fängelse släpptes Ahmed men han är inte frikänd.

SRI LANKA

En miljon barn offer för kriget

□ Brittiska Rädda Barnen menar att minst en miljon barn i Sri Lanka har skadats, chockats eller tvingats på flykt från kriget i landet. Av dessa är 215.000 barn under fem år.

Antal barn som dödas i konflikten anges inte, men man räknar med att nära 2 miljoner barn dödas i krig i världen under de senaste tio åren. Under samma tid har 6 miljoner barn skadats och lemlästas.

Fredsbrigader mot paramilitärer

□ De internationella fredsbrigaderna (PBI) riktar allvarlig kritik mot de paramilitära grupper som begår upprepade brott mot de mänskliga rättigheterna i Sri Lanka.

Det handlar om människor som försvinner, tortyr och godtyckliga gripanden. PBI ger exempel från östra

landsändan där flera tamilska grupper är aktiva på detta sätt. Det gäller grupper som TELO och PLOTE, två grupper som länge stridit mot tigergerillan LTTE.

PBI noterar att en viss uppryckning dock skett på armésidan under senare tid. När man tar över de människor som gripits av de paramilitära grupperna så meddelas deras familjer liksom övriga myndigheter i högre utsträckning än förr. Men PBI noterar att inte en enda undersökning gjorts av alla de övergrepp som de paramilitära grupperna begått under årens lopp.

USA-militär i landet

□ En f d lankesisk arméchef har bekräftat att det nu finns "militära rådgivare" från USA i Sri Lanka. Saken kom ut i media i maj och bekräftades då av USAs ambassadör i Colombo som dock hävdade att det endast handlade om utbildningspersonal. Detta sedan en europeisk diplomat fått syn på en amerikansk trupp i gröna baskrar komma ut ur en byggnad inne i Colombo. De identifierades som specialstyrkan US Rangers. Bedömare i huvudstaden betraktar den amerikanska militära närvaron som en upptrappning av konflikten i landet.

Tigergerillan har fördömt den amerikanska närvaron i landet, men man uppmanar samtidigt amerikanerna att hålla sig neutrala och rentav medla i konflikten.

Kriget fortsätter och kostar mer

□ Den tamilska Tigergerillan avvisade den 12 november ännu ett förslag om fredsförhandlingar från president Chandrika Kumaratunga på villkor att Tigrarna lägger ner vapnen. "Vi har gett dem nästan allt de velat ha, och svaret vi får är en spark i ansiktet", säger Kumaratunga i en kommentar.

Kriget mot gerillan har intensifierats under det senaste året. Bara mellan 1995 och 1996 har krigsbudgeten stigit från 561 till 877 miljoner dollar. Oppositionen menar att det håller inte att ena dagen ge sig ut i fält för att militärt radera ut motståndaren för att nästa dag erbjuda fredsamtal. Ett fristående institut har räknat ut att kriget kostar landet 2,2 miljarder om året. Då räknar man in direkta skador, t ex på jordbruket, minskad turism, rehabilitering och annat plus själva militärkostnaderna. Enligt senaste regeringsuppgiften finns det nu 769.000 människor på flykt i Sri Lanka.

Schori utmanad

□ Aru Sandanam, distriktsläkare i Stockholm och svensk medborgare sedan många år, klagar i ett brev på att Invandrarverket som alltid häv-

dar att varje visumfall/asylfall 81 behandlas individuellt i verkligheten agerar efter etniska gränser.

Sandanam har velat ta emot sin barndomsvän Thangeveloo med fru på ett tvåveckorsbesök i Sverige innan sagde Thangeveloo skulle börja jobba för svenska företaget Skanska i Colombo. Beskedet till Sandanam är att de inte får komma in för att de är tamiler. Därför skriver han ett protestbrev till invandrarminister Schori där han noterar att "Sverige är det enda land som förpassar flyktingar och asylsökande direkt till Sri Lanka där många av dem fängslas, förhör och förvaras under inhumana förhållanden. En del 'försvinner'

spårlöst. Sverige är det enda land som fängslar tamiler när de försöker fly från Sverige till annat land." SYDASIEN har tidigare påtalat Sveriges oacceptabla behandling av den tamilska minoriteten från Sri Lanka.

Amnestykritik

□ Amnesty International riktar kritik mot godtyckliga gripanden och försvinnanden i Jaffnaområdet sedan armén tagit över. Vittnen berättar om hur folk förs bort i arméjeepar men att armén därefter nekar till att de bortförda finns i deras förvar.

Tamilska parlamentsledamöter och människorättsorganisationer

berättar att många oskyldiga tamiler jagas och grips i Colombo. Man har exempel på hur gripna under hot tvingas skriva på bekännelser skrivna på singalesiska som de inte begriper. En politiker berättar att 76 ungdomar suttit i förvar under mer än tre månader och att de tvingats erkänna under tortyr.

Utvisade danskar

□ Fyra danska journalister utvisades i mitten av november från Sri Lanka "misstänkta för att ha skrivit artiklar som kritiserat regeringen". De arbetar för Berlingske Tidende, Politiken, Information och TV2.

THE INTERNATIONAL SMILE OF THE GULF

FLYGA MED GULF AIR TILL:
DHAKA, KARACHI, DELHI, MADRAS
BOMBAY, COLOMBO, BANGKOK, SINGAPORE
SYDNEY/MELBOURNE, HONGKONG, MANILA
GULF-STATER OCH AFRIKA.

metropolresor
Luntmakargatan 42
111 37 STOCKHOLM
Tel: 08-10 45 58
Fax: 08-723 06 66

GULFAIR طيران الخليج

FLYING WITH STYLE.

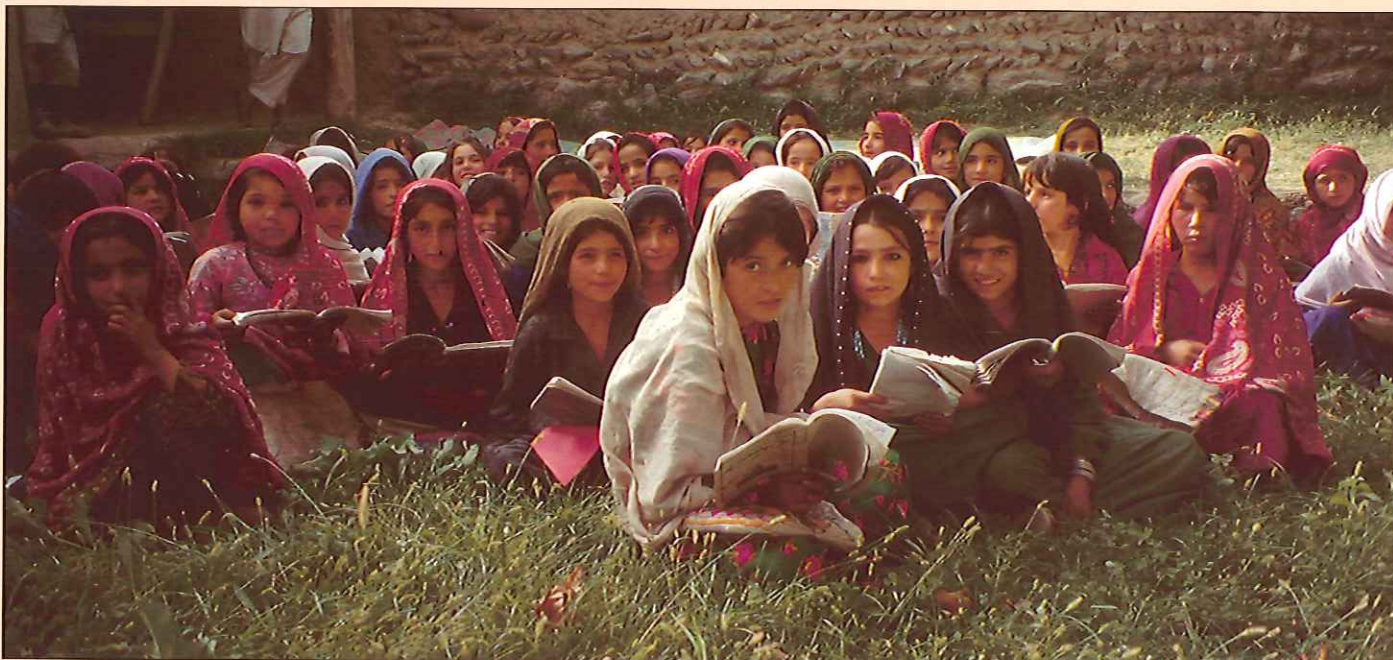
Avsändare:
SYDASIEN
Box 1142
221 05 LUND

POSTTIDNING
BEGRÄNSAD EFTERSÄNDNING

Vid definitiv eftersändning återsänds försändelsen med nya adressen noterad på baksidan

Här kunde ditt namn stått förtryckt om du betalat årsavgift. Ett år (=4 nummer) kostar 160 kr i Sverige (Institutioner 200 kr). Övriga Norden 220 kr, övriga Europa 240 kr, övriga världen 290 kr. Postgiro 79 54 96-9 SYDASIEN

Utgivningspostkontor
LULEÅ 1

På flickskolan i Farman Quli i Keshimdalen i nordöstra Afghanistan pågår undervisningen som vanligt. Här märks inget av talibanernas påbud i Kabul.

Satsning på flickskolor trots talibaner

När den fundamentalistiska talibanrörelsen tog över den afghanska huvudstaden Kabul i september stängdes stadens flickskolor och kvinnor förbjöds att yrkesarbeta utanför hemmen.

Efter två månaders maktinnehav syns inga tecken på attitydförändring. För Kabuls kvinnor och flickor är det inträffade en katastrof, ett brott mot deras möjlighet till försörjning och utbildning, en allvarlig kränkning av grundläggande mänskliga rättigheter. Har Afghanistan slutligen nått vägs ände?

– Ni har räckt oss en hjälpande hand och räddat oss från analfabetism och okunnighetens mörker, står det i hälsningen jag fick med mig från ett besök på flickskolan Nirzwani Mashadi i Keshimdalen nu i september.

Sanningen inte entydig

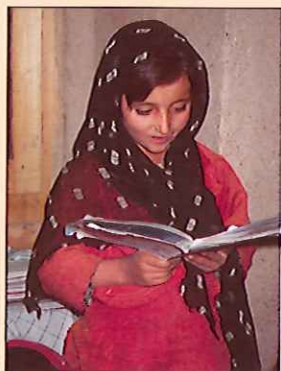
Afghanistan är nu en gång ett av de samhällen där generaliseringar och entydiga beskrivningar alltid leder fel. Det som är en rent korrekt verklighetsbeskrivning av förhållandena i dagens Kabul är tack och lov inte den allenarådande sanningen om tillståndet i landet.

Varken i eller utanför talibankontrollerade områden. Redan i mitten av 80-talet,

när sovjetiska bombattor stod som spön i backen, nåddes Svenska Afghanistankommittén (SAK) av de första förfrågningarna från landsbygds-samhällen om stöd till utbildning av flickor. Några få pilotprojekt med några hundra flickor har sedan dess blivit 150 flickskolor med närmare 25 000 elever.

Talibaner eller inte. Utbildning för barn i allmänhet och flickor i synnerhet har alltid varit och är fortfarande en mycket känslig fråga på den många gånger konservativa och traditionsbundna landsbygden. Ändå har något av en revolution ägt rum på många håll.

I exempelvis Keshimdalen, som ligger utanför talibankontrollerade områden, hade aldrig en flicka någonsin satt sin fot i en skola före 1986. Idag finns där 11 flickskolor med över 1.700 elever, och ett flickgymnasium har nyligen öppnats. Det finns

en växande insikt om att utbildning av pojkar och flickor är nyckeln till ett bättre liv för hela folket.

Inom talibanområdena är utvecklingen inte entydig. I storstäder som Kabul, Kandahar och Herat är all utbildning för flickor stoppad. Några mil söder om Kabul, i Logarprovinsen, har över 90 procent av flickorna slängts ut från sina skolor. I Ghazniregionen, 12 mil söder om huvudstaden, där talibanerna styr i snart två år har däremot antalet kvinnliga elever ökat med nästan 20 procent (!) det senaste året.

Flickorna utgör den mest eftersatta gruppen i det afghanska samhället och slaget om deras rätt till utbildning är långt ifrån över.

10.000 fler flickor i skola

Svenska Afghanistankommittén planerar för sin del, i samarbete med skiftande lokalsamhällen nå miljöer både inom och utom talibanområden, att bygga ut utbildningsstödet för ytterligare 10.000 flickor under 1997. En tydlig markering mot förtryck och diskriminering, och ett konstruktivt bidrag till en bättre framtid för hela det afghanska folket.

Text och foto:
Peter Hjukström